

Зуряадай Залуушуул

БУРЯДАЙ КОМСОМОЛЫ ОРГАНИЗАЦИН ОРГАН

Суббото,
Февралын 17,
1990 он
№ 8 (7071)

Сэн 5 мүнүн.

РОССИН КОМСОМОЛ БАЙГУУЛАГДАХА ГҮ?

Россин комсомол тушаа «байгуулагдах гү, али үгс гүй» гэхэн асуудал шиндэхын тула залуушуулай союзын эхин организацинуудай 900-гаад түлөөлэгшэд Москвада суглараа. Эндэ февралын 15-да РСФСР-эй комсомол организацинуудай съезд нээгдээ.

Делегадууд зургаан час тухай съездын регламент зүбшэн хэлсээ. Журналистууд забхарлалай үедэл делегадуудтай уулзаха баатай болоо. Шойе соо шанга үгс булхалдаанууд үүсхэгдэдэг байба. Республиканска союз ямар байхаб, залуушуулай хүдэлөөн ямарээр эмхидхэгдэхэб, комсомолой программа, устав ямар байхаб гэхэн олон тоото асуудалнууд гарна.

Манай тусхай корреспондент Владимир Лбонов хуралдаанай ябаса тухай һайн номернуудта хөөржэ үгэхэ. Тэрэ съезддэ хабаадалсана.

РЕСПУБЛИКА ДОТОР ДУРАСХААЛАЙ ҮДЭР ҮНГЭРӨӨ. ТЭРЭЭН ТУХАЙ РЕПОРТАЖ ТОЛИЛОГДОХО.

БОДОЖО ҮЗЭМӨӨР МЭДЭЭСЭЛ

СОВМИНАЙ «ТУРУУШУУЛ»

гү, али партиин
обком найдуулна...

(2-ДОХИ НЮУРТА).

БНЦ-дэ БОЛОНОН СУГЛААН

Февралын 14-дэ Бурядай эрдэмэй түбэй (БНЦ) коммунистуудай партийна нээмэл суглаан болоо. КПСС-эй Бурядай обкомой хүтэлбэрлэгшын түхэл хэлбэрлэгш болон арга методууд гэхэн темэ зүбшэн хэлсэгдээ. Обкомой үзэл сурталтай таһагай, секретарьнарай, таһагуудыг даагшанар болон аппаратай хүдэлмэри шангаар шүүмжлэгдээ.

Зарим округуудта альтернативгүйгөөр кандидатнууд дэбжүүлэгдээ, хунгалшадтай уулзалга болон хунгалтын урдахы хүдэлмэри үнэгсгэхэдөө албангай байдлыг хэрэглэх олон тоото ушарнууд дээрлалдана гэжэ үгс хэлсгэд аппаратай хүдэлмэрилэгшэдыг шангаар шүүмжлээ.

Уншагшадтай уулзалгын ябаса тухай һайнгар ойлгожо абахын тула диктофон дээрэ бэшгэдэхэн хэдэн хүнүүдэй хэлхэн үгсүүдыг дурдахамни.

КПСС-эй Октябрьска райкомой гэшүүн Белоколов: «...32 округ альтернативгүй ябана... Тэдэнэй долоониннь Октябрьска райондо, долоон кандидатнуудай зургааниннь хүтэлбэрлэгшэд болоно. Округоо округто, районуудта райкомуудай секретарьнарей ямарээр дэбжүүлэгдэхынень, КПСС-эй обкомой таһагуудыг даагшанарай «эсэсэ» хүтэлбэри доро «Знание» бүлгэмэй зүгһөө тэдэнэй дэбжүүлэгдэхээр һэдэһеһеһе таанад һайнгар мэдэнэ ха юмта. Нүхэдүүд, энэмэй партида ямар муухай эшхэбэр ябадал болоно гэшүб! КПСС-эй Октябрьска райкомой аппарат юрын гүйсэдхэгшэд болошонхой, ямаршын эдэбэй үүсхэл гаргахадэ дэмжэнгүй дөрөмөрдидэг байна. Юу тухай хэлэжэ байһанөө би мэдэнэб...»

Январин 30-дэ «Бурмеханики» коммунистууд нэгдэхин секретарь түрүүтэй КПСС-эй райкомой бюросе тушаалһаа бууха эрилтэ табиһан шиндхэбэри баталан абба. Тингээд тэдэ партиин гэшүүнэй түбэрлэйн партийна кассада эльгээхөө аргаад, тэрүүдэгшэдэй жасада мунгээ эльгээгээ. Харин үсэгдэдэр би райкомой бюрогой хоёр гэшүүдтэ хонходоходомни, нэгэинишье энэ шиндхэбэри тухай мэдэхгүй байшоо!

М. В. Мохосова ветерануудай, 1918—1944 онуудһаа партиин гэшүүдэй М. С. Горбачёво эльгээхэн бэшгэ уншаба. Тэндэһээ хэдэн жэшээ дурдахамни.

«...Республика дотор ороо байдал тохолодоо, юундэб гэхэдэ, КПСС-эй обкомой нэгдэхин секретарь нүхэр бе-

В ПЕРЕД ВОВЕДЕ КОММУНИЗМА!

ХАГУУЛАН ОЙЛГУУЛТЫН ТҮРГЭГЭЙ

ХЭНДЭ ХЭРЭГТЭЙ УРЯАНУУД БЭ?

(6-ДАХИ НЮУРТА).

ляков кадрнуудыг шэлэн абажа табила ленинскэ жама оһонуудыг бүдүүлгээр эбдэнэ. Гансал тэрэндэ үнэн сэхээр алба хээ дүрөтэй, һайнгардаг «өөһэдынгөө» хүнүүдээр өөрыгөө хүрээлэнэб. Тэдэ арадай болон партиин эрилтэнүүдтэ отгошье анхаралаа хандуулнагүй. Ажал хэрэгтэ үрэгшгүйг дүүлхэн, нэрэ хүндгүйг хүнүүдтэ хүтэлбэрлэһын үндэр тушаалнуудта дэбжүүлэгш гү, али нэгэ һууриһаань ондоо һуурида оруулдаг заншал обкомдо баримталдаг болонхой.

Партиин обкомой бюрогой мүнөөнэй бүридэл республикын партийна организацине саашадаа удэридаха аргагүй гэжэ тоолоод, бюродо, секретариатда, обкомой аппарата болон бүхы обкомой гүйсэд бүридэлдэ хамтынгаа зүгһөө элгээгүй байһанөө элгээхэдэ мэдүүлээд, имэ шиндхэбэри өбхөөр КПСС-эй обкомой үзэл сурталтай элжээтэ бэшэ пленум зарлаха эрилтэ табиһабди: а) обкомой бюрогой мүнөөнэй бүридэлэй тушаалһаа бууха тухай ба эхин парторганизацинуудай дүрадалнуудыг хараада абалсан, аппаратыг шинэлэ тухай асуудал; б) элжээтэ бэшэ пленум бэлдэжэ үнэгсгэхын тула сэг зуурын бюросе байгуулха тухай; в) КПСС-эй обкомой секретарь

А. М. Беляковын партийна болон гүрэнэй харюусалгадэ хүртүүлэ (эльгэ ташалга).

СССР-эй эредэй депутат Ю. Карпин: «Би эндэ хэлэгдэхэн үгсүүдыг дэмжэнэб. Депутатуудта кандидатнуудай сүхэрхэн суурал мэтээр энэ бэшгэ сэгнэнэб (хунгалшадта депутаттуудта кандидатнуудай хандалга тухай үгс февралын 10-да «БЗ-дэ» толилогдоо һэн). Бидэ энэ бэшгэ «Презда Бурятии» газетэдэ толилуулхаар һэдэлгэ гөргөө һамди. Зүгөөр манда арасһан харюу үгөөс.

И. С. Урбанова: «КПСС-эй обкомой бюросе тушаалһаа бууха гэхэн эрилтэ би һайшаанаб. Ветерануудай бэшгэ доро гарза табиһаб. Бидэ саашадаа найдаха элгээхөө болообди... Тэдэнэр Маркс, Энгельс, Ленинни мэдэхгүй аад, энэ хэрэг эрилдэг хүнүүдыг харада. Хүсэлгүй. Тэдэнэртэ ликбэз эмхидхэхэ хэрэгтэй! («Тэдэ» — энэмэй КПСС-эй обкомой үзэл сурталтай төһг болоно — авторай ажгалта, эльгэ ташалга).

Һүүлэрнй КПСС-эй обкомой нэгдэхин секретарь А. М. Беляковто үгс үгтэбэ. Аудитори тэрэнэй үгхэн харюу оло дахин таһалдуулаа.

А. М. Беляков: «...Манай ажалда ду-

туу дунданууд нилээд олон. Олонгийн (ажалтануудтайгөөр) — С. Б.) би зүбшөөнэб. Үнэхөөрөөшье бидэ өөһэдөөшье мэдэнгүйбди. Энэзынгээ түлөө тон өлээр һанагаа зобонобди энээдэн гарна. Университетэй талаар манда университет хэрэгтэй гэжэ һанаха байнаб. Зүгөөр энэ асуудал шиндхэтын тула таатай захид байдэл оршсн өрөөгүй гэжэ хэ...

(Ветерануудай бэшгэй талаар — С. Б.)

...Удха түгэлдэр бэшгэ. Тэрэнигэ хаража үзөөд, томоотой анзын хүнүүд бэшгэ гарза таба гэжэ ойлгохоор! (зал соо энээдэн гарна). Энээн тушаа нэгэл һанамһа хэлэхэ аргатайб: үнэн зүбэй байхан хэлгүүдһээ нэгэ томо зүб бэшэ ябадал бүтээхэрөөс... Энэ бэшгэ түб руу (Москва руу — С. Б.) эльгээхэ хэдэн түбһөө хүнүүд сранз, КПСС-эй обкомой гэшүүдһээ комисси байгуулагдажа, тус комисси хүдэлнэ бээ. Тэрэ ямар тобишолол хэнэб, тэрэнигэ үршөөн абахабди. Энэ темэ тушаа би бэшэ юумэ хэлэхээ болооб. Хоёр асуудал тушаа тогтохо болоо һаа имэ байна: национальнэ бүридэлэй талаар кадрнуудыг шэлэн оложо табиха тушаа минни байдал буруугаар хэлэгдээ...»

Серген БОЛОТОВ,
манай корр.

ГҮ, АЛИ «ПАРТИН ОБКОМ НАЙДУУЛНА...»

Бидэ мүнөө ямар жэгтэй сагта амжигуунабди? Табадах жэлээ элдэб янзын үйлэ хэрэгүүдтэй ушарнабди. Экономикол, түүхэдэ, соёл культурад, тоошоор хэлбэл, бүхэ ажабайдалда хубилланууд болоно. Гэбэшье зарим асуудалнууд анхарагдангүйгөөр үлшэдэг байха юм.

Социальна адли тэгшэ эрхэ байдалай түлөө амжалтатайгаар тэм, сэхэ арга шадалтай түбднй бүхэллнн үдэртөө эсэхээс мэдэнгүйгөөр амжал хэлхэйнгээс үдээс гэрээс эрхэдэшин, үхибүүдшин хубсалагуй, эдээ зоол байгаагүй гэжэ хамган урданашин тулаха байха. Иймэ байдлада хайнаар хүдэлнэ шадхаар гүй? Үгм гэжэ сэхэ хэлэхэ байха.

Эрхим хайнаар хүдэлнэ бүхэ эрхэ байдал олгохо сэг хүржэ эрээ, бүхэ ажабайдалда хубиллануудын хээс саг тулажа эрээ гэжэ мэдэжэ байгаахыс хая, зарим хүнүүд бээс абаад лбахыс оролдоно. Ингэжэ өөр өөрингөө мур хараха болоо хамна, ажабайдалдаминий эрид хубилланууд болохогүй бшуу. Тимхээс тинхээс социальна адли тэгшэ эрхэ байдал тухай дурданахайшыс үлүү.

Хайшан гэжэ туйлахэб гэжэдэ: «Горгуусадкомой УКС-ай начальник нүхэр В. П. Нечасева.

КПСС-эй обкомой финхозотдел Профсоюзная үйлсэдэхи 105 квартиратай гэрийн проект зохооходоо, партиний обкомой 40 квартирыс ингэжэ гоохоо тухай хануулиа:

1. Комнатонууд болон коридорнуудай поолнуудыс паркетээр хушаха.

2. Комнатонууд болон коридорнууд соо эрхим хайн шанартай обойнуудыс няха.

3. М-140А0 (М-1400А) серинн шэрэм радиаторнуудыс тэбиза.

4. Квартира руу орохо үүдэ шэмэлгэхэ.

5. Ванна соохио кафельна плиткээр потолох хүрэтэр гоохо.

6. Санузел болон кукзине мүн нэ кафельна плиткээр шэмэлгэхэ.

7. Кухни соо угаагдааг обой няха.

8. Санузел болон ванна комматонууд соохи поол «Шелкография» гэжэ плиткээр хушаха, харин ороной сөн-фаянс хэрэглэхэ.

Эдэ бүгэдэндэ партиний обком эдэ мунга үлээсэ байханаа найдуулна.

КПСС-эй обкомой финхозотделые даагша А. ЕЛГИН. (1988 оной августын тэм).

Социальна адли тэгшэ эрхэ байдал тухай хэлэнэбди. Тээд юундэ КПСС-эй обкомой хүдэлмэрилэгшэд юрын ажалшаднаа шөлгөрхэ болооб? Тэдэнэр гансал өөхэдн-гөөс квартирануудыс шэмэлгэхэ, бусаднаа онсо ондоогоор бариха тухай захирна. Техничко-экономическа тоосоон хэгдэшоод байнгэжэ мэдэжэ байгаахыс хая, 105 квартиратай гэрийн амаршыс квартира онсо ондоогоор баригдаха өһогүй гэжэ бүхэ хүнүүд хэлэхэ байха.

Шэрэм радиаторнуудтай, эрхим хайн обойнуудтай хоонон квартира соо гоо хайшан мебель хэрэгтэй болохо... Ингэжэ Бурядай АССР-эй Минторгхоо магазинуудта имэрхүү удхатай бэшгүүд ороно: «СРР-тэ (ГДР-тэ, ПНР-тэ гэжэ мэтэ) бүтээгдэнэ, үгм гэбэл, «Андрэ», «Феликс», «Сильвия» гэжэ мэтэ мебелиний комплектинуудыс бээдэгтэй.

Савшадна фамилинууд заагдангүйгөөр тоологдоно [ажабайдал бээс юушье баадаана]. «Түрүүшүүлэй» список хожомын телефоноор үтгэбэ. Түрүү тушаал эзэлдэг нэрлэгдэгшэ хүнүүд тэмсэлшэд болоно. Тээд гэбэл, Бур-АССР-эй Совмин—В. К. Агалон, Е. А. Тарасюк, түрүүлэгшын орлогшо, ВЛКСМ-эй обком—М. Н. Гармова, нэгдэхэ секретарь [мебель абаган сагтай тааралдуулан, тушаалнууд нэрлэгдэнхэй]: Бур-АССР-эй прокуратура—А. Ф. Понацкий, республикийн прокурор; Бур-АССР-эй Госплан—В. Г. Ларюков, түрүүлэгшын орлогшо; Бур-АССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министрство—С. Ф. Иванов; министр: «Улан-Удэстрокстрой» трест—А. И. Калишевский, эрхилэгшэ... Имэрхүүгээр список үргэлжэлнэ.

Эдэ бүгэдэниие уудалһаной хэрэггүй байгаа, гэбэшье социальна үкэн зүб байдалай түлөө тэмсэлыс шэнэ шатадо үргэхыс сэг эрилтэ табино. Бүри ехэ илаата туйлахын тула тэмсэлшэдтэ депутат мөндөдүүд шухала хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, В. К. Агалон «үкэн сээс, эрид шууд абарн зантай байханайнгаа...» түлөө РСФСР-эй арадай депутатта кандидатөөр нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдээ гэжэ ушанабди (1989 оной декабрын 20-ной «Правда Бурятии» газетэ харамты).

Бусадныс баһал гээгдэнхгүй. Тимхэ байха зэрэгтэйл! Харин би хунгашадта нигэжэ хандаха байнабди социальна талаар үкэн зүб байдалай түлөө эсэхэ сусашагүйгөөр тэмсэдэг хүнүүдтэ нэгэн хүн шэнгээр дуугаа үгээл!

Владимир ЛЕОНОВ, махай корр. болон хунгаша.

ЕРЭЭДҮЙН ДЕПУТАДТА ЗАХИЛ

газарнуудыс

дныс заһабарилдаг. хургууланда бусад предприятинуудар хүдэлмэрин хэдэн газар би. Хэдэн хүн наймаалагшын үнэмшэлгэ абаа, бусадныс саниторын үнэмшэлгэ абаа, больницада айдэлнэ. Тимхэдэ хургууланда балай ехэ мүнхэн ороногүй, гол түлэб хургад хүдэлжэ олоһон мүн-гээс өөхэдөө абадэг байна.

хургууланда бээс даанги байдал хэрэгтэй. Тимхэнь тула мүн-гэ зөөри хэрэгтэй бшуу. хургуули заһабарилтын тула гурбадахэ жэлээ гаргашада амаршыс мүн-гэ һомолногүй. Хэды болотор гуйраншалжа абаха гэжэшэбди. Иншэ тинхээс аяншалтада гар-хын тула баһал мүнхэн хэрэгтэй бшуу. Экскурсида ошохо хүсэлтэй гүй? Хүсэлтэй байнгүй заха-биди. Тимхэдэ мүнхэ хүдэлжэ олохо зэрэгтэй. Мүнхэтэй байбал, юушье хээхэд болохо бшуу.

С. ОЧИРОВА.

Һурагшадта — хүдэлмэрини

Районно Савсэдэй депутатта кандидат Игорь Смирнов Түнхэнэй дунда хургууланда фнзургөөр хүдэлнэ. Тимхээс хургуулиний багшанарай коллектив хаяхан болотор өөрын хурагша, гурбан жэлдэ хүдэлжэ байһан багышье кандидатөөр дэбжүүлэбэ. Тэрэ дүй дүршэлөөршье багшан, тусхай мэргэжлээршье хая, багшанарай институтай фнзакulturна отделеиндэ орохоор бээс бээдэжэ байна. Тимхэдэ багшанар сугларжа, зүбшэн хэлсээд, эдэ-хн үүсэлтэй, залуу багышье депутатта кандидаттаар дэбжүүлэхэ гэжэ шиндхээ юм.

Би тэрэнтэй үулзажа шадан-гүйб. Тимхэбэшье хургуулиний директор Сергей Александрович Усачевтай хөөрлөөб. Тэрэ багышье нүхэрөө мэтгээ бээс (тэрэнь тухай балай олон юмэ хөөрлээ-гүйш, район дотор тэрэниие хайн мэдэдэг, спорто дуратай, хураг-

шадтай үгээс ойлголсожо шад-дег), харин ерээдүй депутаттай туһалһамжаар хубилган шэнхэдхэл-гэ эршэмтэйгээр ябуулагдаха хэн.

Эндэхн хургууланда ажалай болон амаралтын хоер стационарна лагерь би: овооч үргүүлдаг, нүгөөднэс хургадыс карууналдаг. хурагшалай үедэ басагад оодолой хэрэгтэй танилса-даг, харин хубүүд столарна, слесарна хэрэг шудалдаг. хургуу-линий мастерскойн бааза дээрэ багшан үйлэдбэри нээсэ тухай бодол би. Жэшээлхэдэ, заһа-барилгын-транспортна предприя-тият хэлсээ баталжа, комбай-нуудта зарим тэды деталнуудыс бээдхээр хараална. Хожомоо оодолшодой цох нээгдэхэ. Мүн-өө хүүгэд өөхэднхгөө дураар плододовошхой заводто ошожо хүдэлжэ аргатай. Зүгөөр тэндэ гол түлэб сезонно ажал байдаг. Хүүгэд овооч илгадаг, хайрсугуу-

Февраллийн 13-да «Правда Бурятии» газетэдэ «Я—крепкий мужик!» гэгшн материал толлогдоһон байна. Тэрэнэй автор Р. Гаязов хэлбэлэй үгэдэ этигэдэг уншагшадта ханда-жа, арадай депутатта нэгэ кан-дидатыс муушалжа гэжэ орол-доо.

«Правда Бурятии» газетын уншагшадта дурданаһон Р. Гая-зовай тус материал детектив-нэ удхатай. Арадай депутатта кандидатые амаршыс аргаар баһы, нэрэ хурагуй муушалжа гэжэ нэгдэн лбадалыс бурүү-шааха байнаб. Журналист иймэ байха өһогүй гэжэ хананаб.

Статьягай автор 804-дэхн Ка-банскийн хунгуулиний округхоо дэбжүүлэгдэн Н. А. Розанов-та юундэ дурба гутаха болооб? Тэрэнэй гаталһан үтэ зам бо-лон шагналнууд хайшаагдаагүй гүй! Али магад, платформоны муу байгаа гүй! хунгуулиний урда тээхн тэмсэл хайшаагдан-гүй байха болоо гүй! Али ма-гад Н. А. Розановыс хүн зоо-той хөөрлэдэжэ шаданагүй гэ-жэ бодоо гүй! Тээд бүхэ юу-мэн хэбсэргэдөө хаш даа. Иймэрхүү статья зохоохынгоо урда тээ бүхэ юумен тушаа-тон хайнаар бодожо үзэхэ хэ-рэгтэй байгаа. хунгашадтай уулзалгануудта хабсадаһон хү-нүүдыс хүндэлөөгүй лбадал гэ-жэ хэлэхээр.

Арадай депутатта кандида-дыс доромжолхо, тэрэндэ бү-дүүлгээр хандаха лбадалыс отголон буруушааноб. Кандида-дай платформодо хубини сэг-нэлтэ үгэжэ, тэрэндэ будуу-лигээр хандаһанниис харамтай, хунгаша бүхэн амаршыс зүб-шэл заабарилгүйгөөр кандида-дуудыс шэлэхэ үлэгтэй.

Иймэ бэлэн бээс байдалда журналист амаршыс асуудал бодомжотойгоор шиндхээ өһотой байгаа. Арадай депу-тат болохо эрхын түлөө нилээд өхэ тэмсэл ябуулагдажа байна гэжэ мэдэнэбди. Тимхээс жур-налист энэ асуудалда өйхөбтар болгоомжотойгоор хандаха өһотой бшуу.

Материалай автор ямар юу-мэндэ найданаб? хунгашадые, тэдэнэй һанал бодолыс худхуу-лан хүлгөөхэ, хүсэлхыс ондоо тээшэн шэглүүлэхэ зорилготой-гоор нүхэр Р. Гаязов иймэ ста-тья бээшэн болоно. Полити-када нимэрхүү өргө дүрэ хэ-рэглэхэ гэжэс тон буруу лба-дал. Зан лбадалай талаар хү-мүүжэлгүй, болбосоролгүй за-римашуул иймэ аял өшмө гар-гаха гэжэ хэлэхэд, аядуу бо-лохогүй ха. Журналистын бэ-лэн бээс мэргэжлэй этикэ тухай хөөрлэдөөд туршаабадн.

«Правда Бурятии» газетын олон тоото уншагшад хэлбэлэй оргонуудта толлогдоһон үгэ бүгэдэ этигэжэ хуршаанхай. Энэ этигэл найдабаридань тү-шээлхэ гэжэ автор шиндхээ болоо. Депутатта кандидат ВЛКСМ-эй VI пленум дээрэ аб-галан шиндхэбэригүүдтэ үндэ-һэлэн хунгуулиний урда тээхн программа зохоогоо. Энэ тон элээр харагдана. Газетын хуу-даһанууд дээрэ депутатта кан-дидатыс нэрэ хурагуй муушал-хыс оролдоһон Р. Гаязов ба-лайшыс зохидоор бээс хоруу-лаагүйл даа.

КПСС-эй обкомтой эбгүй, хуули эбдхээс ханадаг, гу-римгүй гэжэ мэтээр статьягай автор профсоюзнуудыс дэбжүү-лэгдэн кандидатые муушала-на. Уншагшадтай һанал бодо-лыс хүлгөөхэ зорилго таблаа гэ-жэ тон элээр эндэхэ харг-дана.

хунгуулиний урда тээхн тэм-сэл гэжэшмнэй юун бэ гэжэ

мүнөө хайнаар хараад үзэе. Ямар бэ нэгэ кандидаттай тү-лөө дуугаа үгэхэ, тэрэниие дэмжэхэ тухай ходо хөөрлэдэ-дэг гэжэшэбди. Энэниие ямар удхатай үгэнүүд бэй? Ороной-мнэй эрхэтэн бүхэн өөрынгөө дуратай кандидаттай түлөө дуу-гаа үгэхэ эрхэтэй бшуу. Энэ оронойгоо, республикийнгаа савшэнхи хуби эхэнэй түлөө үнэн зүрхэлһөө хангаха асобо-дог хүнүүд лэ эгшэн түрүүн де-путатууд болохо өһотой. Бю-летеньнуудтэ тэмдэглэл хэжн-гээ урда тээ кандидаттаудай платформо, гол зорилго бо-лон тэдэнэй хубини номтар хайн мэдэхэ шухала.

«Правда Бурятии» газетын корреспондент Л. Неретина арадай депутатта кандидаттай уулзалгануудта хабсадажа, РСФСР-эй депутатта кандида-даар дэбжүүлэгдэн өөрынгөө хүтэлбэрилэгшын бээс, харин Н. А. Розановой түлөө дуугаа үгэгтэ гэжэ уралаадаа, нэгэ-шыс буруу бээс бшуу. Тэрэ ингэжэ мэдүүлхынгээ урда тээ партиний обкомой секретарь-тай, редакциний партиний бю-ротой, партиний районно комитетуудтай, округой хун-гуулиний комиссийн гэшүүд-тай уулзһан, һанал бо-долоо хубалдаһан байна. Эти-кийн нормо, хунгалтанууд ту-хай хуулиний дүрмэ эбдэхгүй бээс гэжэ тэрэ партиний рай-комхоо, хунгуулиний комиссийн гэшүүдхээ асуугаа. Ингэжэ Л. Неретина нэгэшыс дүрмэ эб-дэхгүй гэжэ хэлэхэдн.

Шүүмжлүүлэгшэ өөр тухай-гаа муу үгэнүүдыс дуулаха-даа, хороо бусалжа болоо ха. Тээд нэхэлтэй хүн гэжэс амаршыс хүрээр байдалда нэ-рэтэй турэтэйгөөр гаража ша-даха өһотой. Энэниие бу мар-тайл, хунгалтын урда тээхн тэмсэлэй амарээр абажа бай-хыс хоруулаха гэжэ оролдоһон журналист нэгэшлэмээр өргө дүрэнүүдыс хэрэглэхгүй өһо-той байха.

Хара юмэс сагаанар ха-руулаха гэжэ оролдоһон боло-но гүй! Тоошоор хэлэхэд, ста-тьегай автор хэрэг байдлыс үкэн сэхээр хоруулаха шад-агүй. Гадна нэхэлтэйн, нэгэшыс найдан этигэсгүй үгэнүүдтэ эд-дэлхэндэ халаглахаар лэ.

Ушоо тинхэдэ ямар юумен гайхуулаб гэжэдэ, хэлбэлэн ор-ганой редактор өөрөө газетын-гээ хууданада нимэрхүү уд-хатай статья гаргуулаадаа, юун тухай бодоһон болоноб. Газе-тын хүтэлбэрилэгшэ эндэ зан абадалай талаар болбосорол-гүй байханаа хоруулаха шад-аа.

Гэхэ зуура, хунгашад Роза-новтай уулзалгануудыс үндэ-рөөр сэгнээ. Нүхэр Розанов хунгашадтай олон тоото асуу-далнуудта тодо хариуинуудыс үгэхэ гэжэ оролдоо. Харин ав-тор эдэ уулзалгануудай ама-раар үнэгэрхэниие тон буруу-гаар бээшэнэ.

«Шанга юумен болоо,— гэ-жэ Р. Гаязов бээшэнэ.— Гэбэшье һүүлэй һүүлдэ хоер тала ном-гороо».

«Правда Бурятии» газетэдэ тус материал уншажа, олон юумен тухай бодолгото бо-лооб, хунгуулиний урда тээхн тэмсэлдэ иймэ бодомжотой өргө дүрэнүүдыс хэрэглэхэнэй үлүү байгаа. Арадай депутата кандидат Н. А. Розанов ба-та бэхн үгэтэй, өһотой эрэг-тэй хүн гэжэ тооломоор бээс гүй! Тимхээс тэрэнэй түлөө дуу-гаа үгээл!

Т. СУНДАРОН, кандидаттай этигэлхотэ ишур.

А. Н. Баженов, У-ХАПО-гой ахалагша инженер-технолог, Октябрьска территориялына Һунгуллин 808-дахи округһоо РСФСР-эй арадай депутатта кандидат.

ҮХИБҮҮДЭЙНГЭЭ ЗЭМЭЛХЭГҮЙН ТУЛА

Бүмбэрсэг дэлхэйн амаршые орондо ухалан зохиолгын угаа өхээр дэмжэгдэдэг, түрүү зэргэдэ табигдадаг байһаниие бидэ мэдэнэбди. Гар ажалые оньһожоруулха, материалууд болон сэг алмаха зорилготойгоор техникческэ оньһон түхээрэлгэнүүд хаа хаанагүй үргэһөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Гэхэ зуура, манай орондо нимэ түрүү үүсхэл юундэ койшоо түргэдхэ болообди. Замодто гү, али фабрикада хүдэлжэ байһан инженерэй бэлэн бэшэ мэргэжэл тиммэшые хүндэтэй гэжэ тоологдохоео болишонхой. Шог егто карикатура болон фильетонуудай геройн образ болохоео һанадэг гэжэ инженер тухай хэлэбэл, алдүү болохогүй ха.

Манай обществын социально-политическэ, ажлын шухала асуудалнуудые шийдхэлгэдэ зонхилон захирха арга мөтөдүүдэй бэаар һуурижаһаниие энэ харуулна бэшэ гү! Дээрһээ захирагчын буухые хүлэжэ һураһанан ябадалнууд мүнөөшье ушарһаар зандаа. Нэгэ-тэшые уншгдэагүй комуудые бүгдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха ушартай уулзаа һэн гү! Һунгалгагүй Һунгалтануудые хараа һэн гү!

Манай обществын һуудал байдалые һайжаруулха талаар ямар хэмжээнүүд, өбтөнбди дутуу дунданууд усадхагдана гү! Ажабайдалыи урагшаа ябана гү! Хубини зөөри, дэлгүүрэй экономико болон олон партийна системэ тухай хаа хаанагүй эдэбхитэй хоёрлөөнүүд болоно... Нэгэ хэды жэлэй урда тэз нимэ ойлгосонууд тухай эдэбхитэй хоёрлөөн, зүбшэн хэлсэлгэ болохо гэжэ дуулаа һаа, эхилэһыегүй байжа болохо һэмди. Эдэ ойлгосонууд капитализмын системэдэ хэбээтэй гэжэ һэнадаг байгаабди. Тэдэ бодото дээрэз тиммэ бэшэ байшоо.

Би үзэл сурталай хүдэлмэришэн гэхэ гү, али идеолог бэшэ, харин инженер байһан тула генетикэ болон кибернетикын асуудалнуудые һанаандаа оруулнаб. Баруунай ороноуд оньһон техникын талаар урагшаа һуга хэрэйн гаража, мүнөө компьютернуудэе хайшан хэ-хээ, хаана худалдаха мэдэхээс болишоод байна. Харин манай орон компьютернуудые хаанаһаа абаха мэдэнгүй. Холын хараатайгаар, айнабтар бодомжотойгоор түсбүүдые абадаггүй байһанайнай хойшолон мүнөө тон элээр харагдаба ха юм. Ерээдүй сэгта

үхибүүдэйнгээ мээнадые зэмэлхэгүйн тула шухала удха шанартай асуудалнуудые дары түргэн шийдхэхэ, ажабайдалай гүн соо абаха гэжэ оролдохо өһотойбди. Хэрбээ депутат болоо һаа, нимэ тэмсэл эдэбхитэйгээр абуулхаб:

1. Экономикодо реформо бэелүүлхэ, рыночнэ харилсаа нэбтэрүүлхэ.
2. РСФСР-ые гүрэнэй нэрэ зэргэтэй болгохо.
3. Засаг Соведүүдтэ дэмжуулха. Энэ ушараар РСФСР-эй Конституциин 6-дахы статьяе болуулха.
4. Сибириин регионуудые онсо анхараа доро өбөжэ, тэдэнэй байгалиин болон соёл культурын баялигуудые өршалан хамгаалха.
5. Совет засагай органуудта залуушуулай түлөөлгөшэдые һунгаха. Шэнэ политика бэелүүлхэ хэрэгтэ айнабтар харюусалгатайгаар хандаха.
6. Элдэб янзын саарһан данса, хараактеристикэ гэхэ мэтые үргэһөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ эсэс табиха.
7. Хэблэлдэ эрхэ сүлөө олгохо. Хэблэлэй органуудта экологическэ байдал, орон дотор болон хилин сэгүүр боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тушаа мэдэсэл үнэн сэхээр толижио байха.
8. Налажлал хүнүүдэй, эхэнэрнүүдэй һуудал байдалые бодотоор һайжаруулха хэрэгые нарин нягтаар хинан шалгахэ.
9. Оронойнгоо арадай гэгээрэлэй системэдэ реформо үнгэргэхэ. Хүүгэдэй сээдууд, һургуулинууд болон бүсэд һуралсалай заведенинүүдтэ компьютернуудые табиха талаар хэмжээнүүдые абаха.
10. Хүмэнүүд, дэсан дүгэнуудые һэргэн бодхожо, арад зандо, һүзэгтэндэ дэмжуулха.
11. Налогүүдые бага болгохо гэхэ оролдохо. Налогһоо ороһон мүнэгэ нютэгай Соведүүдэй бюджеттэ дэмжуулха.
12. Ой модо худалдажа олоһон валютын зарим хубине хүн зониче элүүржүүлгын һайн һайхан хэрэгтэ үгэхэ.
13. Эдэз хоолой продуктуудай шаһна, оршон тойронхи хайгээлине шалгахэ түхээрэлгэнүүдые олоор зохохо.
14. Совет засагай бүхы хүтэлбэрлэгшэдые нюусээр гү, али сэхээр һунгаха.
15. Социальна адли тэгшэ эрхэ байдалай түлөө тэмсэхэ, партийна болон гүрэнэй аппаратуудай хүтэлбэрлэгшэдые элдэб янзын хүнгэлэлтэнүүдһээ болюулха.

ВЛКСМ-эй Муйска райкомой пленум кандидат Сергей Саламатиние АССР-эй Грозный хотодо хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрөө. Тэрэ Эрхүүгэй дүүргээ. Дарханаар, ашаалагшаар лагшаар, барилгын талаар мастераар 1987 онһоо комсомолой хүдэлмэридэ. 1989 ондо даһаад байгуулагдаһан Муйска районой комсомолой конференци нэгдэхэ секретаряар һунгаа. Сергей КПСС-эй райкомой, ВЛКСМ-эй обкомой гэшүүл.

Прибайкалийн национально-территориальна 90-дхи округһоо РСФСР-эй арадай депутатта кандидат Сергей Саламатиний Һунгалтын урдахы платформын тезисүүд.

Би нимэ ажал хэрэгүүдые бэелүүлхын түлөө оролдохоб:

1. Түбтэшые, нютэгай нютэгауудташые Соведүүдэй бодото засагай түлөө оролдохоб. Соведүүдэй бюджет дороһоо бүрилдүүлэгдэхэ зэргэтэй: бүхы предприятия Соведэй счедто мүнэгэ зөөри эльгэхэ. Һүүлээрнэ Совет ороһон мүнэгэйнгөө тодорхой процентые дэдын, Соведүүдтэ эльгэхэ.

Зарим хуулинуудые (арендэ, нютэгай Соведүүд тухай) даһаад хаража үзэхэ шухала.

6. Олон хүүгэдтэй бүлэнууд, дэнай болон ажалай өтөрөнүүд, инвалидууд гэхэ гү, али хүн зоной түлөөршар байдалтай бүлэгүүдые социальна талаар хамгаалхын түлөөб.

7. Үндэһэ баримтагүй хүнгэлэлтэнүүд болон түсхэй эрхэнүүдые болюулхын, социальна үнэн зүб байдалай түлөөб.

8. Эд зөөрини олон янзын онол өргөнүүдые байгуулхын, дэлгүүрэй харилсаануудые хүгжөөхын түлөөб. Би экономико түсбэлэхэ ябадал зүбшөөнзүгйб.

Доройтоһон байдалһаа яажэ гарахаб?

2. Политическэ плюрализмын, демократи болон олондо мэдээсэлгэ үргэдэхын түлөөб. Олон партийна системэ байгуулбал, политическэ доройтоһон байдалһаа түргэн гарахабди гэжэ һанааб. Партийн гэшүүн байгааһые һаа, олон партийна системын жема өһо дэмжэхэдэни намда һаалта хэхэгүй. Хэблэлдэ хандаага энэл асуудалтай холбоотой. Хэблэл арадай байха зэргэтэй. Олон партийна системын үедэ парти бүхэн өөрын хэблэлэй орган гаргахэ эрхэтэй байха. Энэ бээз дээнги хэблэл байгуулха арга олгохо.

3. РСФСР-эй эрхэтэдэй политическэ гүйсэд эрхэнүүд болон эрхэ сүлөөнүүдые түргэһөөр бэелүүлхын түлөөб. Мүнөө эрхэтэдэй эрхэнүүд гансал саарһан дээрэ байдаг. Эндэ Конституцие хубилгахаар хараалха. Тусхайлбал, хэрууһанай хэрэгсэл мэтээр хэрэглэгдэдэг паспортна гурим болон ажалай дэбтэрнүүдые болюулха.

4. Россин экономическэ талаар бээз дааһан байдалай түлөөб, поселогүүд болон тосхонуудһаа эхилээд, нютэгай нютэгауудта ажлын бодото өөрын захиргаанай түлөөб.

5. «Залуушуул» гэхэн гүрэнэй комплексно программа зохоохын, залуушуулые социальна талаар найдамтайгаар хамгаалгадаг болохын түлөөб. Тусхайлбал, илангала гэр байра барихын тула инфляцие хараада абалсан, процентгүй ссуда хүртээр ссудын хүнгэлэлтэй гурим байгуулха.

Эндэ залуушуулай бүридэлнүүдтэ газарнуудые арендээр үгэхэ эрхэ хараалха.

Гансал дэлгүүр сэнгүүдые гуримшуулха зэргэтэй.

9. Городтошые, хүдөөдэшые аренднэ комсомол-залуушуулай коллективүүдые, предприниматуудые байгуулхын түлөөб.

10. Хүдөөдэ ажагые эрхилэлгын түрүү онол органуудай түлөөб: таряашада газарые дамжуулан үгэхын, хүдөөдэ социальна талаар шэнэдхэлгэ хандаага нэгдэлэй, кооперациин онол органуудые тэдэнэртэ бээз даагаад шэлэхэ арга олгохын түлөөб.

11. Обществын соелой ажабайдалда реформо үнгэргэхын, хүнэй эстетическэ эрхлэнүүдые хангалгада хоридог ябадалһаа арсахын түлөөб. Эрдэм һуралсал болон соёл культурые багаһанаар үлэхэн мүнөөр номолхо ябадал эрид буруушаанаб.

12. Бүхы нацинууд болон бага яһанай арадуудай бодото адли тэгшэ эрхын түлөөб. Совет федерацие нарийжуулан һайжаруулхын түлөөб. Хэрбээ автономито республикын союзна болохо гү, али РСФСР-эй бүридэлһеэ гараха хүсэл эрмэлзэлтэй байгаа һаан, нимэ эрхэ хэлбэрлэхгүйгөөр сахигдаха зэргэтэй.

13. Политическэ цензура болюулхын, хэблэлэй, үгын эрхэ сүлөөгэй түлөөб.

14. Экологин талаар гам хайраггүйгөөр ходелгые буруушаанаб. Бурадад дэбисхэр дээрэ байгааһын шухаг үзэсхэлэнтэ һайхан булангууд сахин хамгаалагдаха зэргэтэй. Промышленна объектүүдые барихаар хараалагдаһан газарнуудта (Моиско ГЭС, Муйска районодо горно-шанаржуулгын комбинат) бээз дааһан экологическэ экспертизаны түлөө үнгэргэхэ шухала.

Росси һэргээхын түлөө

Георгий Андреевич Новокрышенин 1956 оной майн 5-да Бурадай АССР-эй Бэшүүрэй районной Бэшүүр тосхондо түрөө. Тэрэ Бэшүүр тосхондо 1972 ондо МСО-гой ПМК-да хүдэлмэришэһөөр ажалайнгаа намтар эхилээ һэн. Хоёр жэлэй үнгэрһэн хойно Зүүн-Сибирин технологическэ институтта ороо. Нэгэ доро Улаан-Үдын мяха-консервын комбинатта хүдэлөө. 1980 ондо институт дүүргээд, «Машинаууд болон эдэз хослой үйлдэбэрини аппаратууд» гэхэн факультетдэ һүрежэ, инженер-механик мэргэжэлтэй болобо. Амарай, Омско областнуудай мяханай промышленността хүдэлөө, офицерээр Совет Армида алба хээ. 1988 ондо Зүүн-Сибирин технологическэ институт зоочноор дүүргэжэ, инженер-экономистын мэргэжэлтэй болобо. Тэрэ институтай «Промышленностиин бээзэз хоолой эд бараануудай экономико болон эмхидхэлгэ» гэхэн факультет дүүргээ.

Тэрэнэй Һунгалтын урдахы платформа (хурянгыгаар) доро толихоннай.

Энэ хүмэр хүндэ үе сэгта Бурадай, Россин болон бүхы ороной эрээдүйн түлөө оролдохоб, тэдэниие абарха, экономическэ болон ухаан бодолой талаар доройтоһон байдалһаа гаргахэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хэбаадалсаха гэжэ минии уялга гэжэ тоолоноб.

Россин арадай, бүлэ бүхэнэй һуудал байдалай хэмжээе үргэдхэхэ шухала. Тийгэхын тула хэрини гүрэнүүдэй кредитүүдэй туһаламжаар бэшэ, харин Росси дотор болон тэрэһнээ гэдүүр ажадын холбоо барисануудые һэргээхэ, бүсэд республикануудтай адли тэгшэ эрхэтэйгээр хүдэлхэ, бүсэд регионуудта үгэдэг дотаци хэваарлаха, материална нөөсэнуудые нарин нягтаар алмаһанай ашаар ажагы дотор болон нитэз республиканска ажадын тоосооо хүгжөөхэ.

«Эрхэ сүлөөтэ экономическэ зононуудые», «олзонуудые хубаа-

рилхада манай республикада, туһалахгүй хамтын предприятинуудые» Россидэ байгуулгые буруушаахаб.

Россин баялиг манай бодото баялиг болоно. Манда үнэгүй баялиг, үнэгүй хүдэлмэришэнэй хүсн гэжэ байхагүй.

Хүн гэжэ өөрынгөө нютэгай газарай эзэн болохо зэргэтэй. Энэһнээ уламжалан, эд зөөрини олон янзын онол өргые, таряашанай ажабайдалые, багалан тосхонуудые һэргээхын түлөө эдэбхитэйгээр оролдохоб.

Промышленность болон хүдөө ажадын хоорондо харилсаа холбоо тогтоохын, эдэз хоолой продуктуудай худалдан абагчын үнэ сэн хаража үзэхын, хүдөөдэ эрдэмэй түрүү онол органуудые нэбтэрүүлхын түлөө оролдохоб.

Партийно-ажалын аппаратай, санаторионуудай, столовонуудай, түсхэй магазинуудай түсхэй эрхэнүүдые усадхын, хүүгэдэй элүүр энхые хамгаалгын, социальна талаар хангалгын эрхлэнүүдые хараада абалсан, тэдэниие бүгдэ

арадай хэрэглэхын түлөө дэмжуулан үгэхын түлөө оролдохоб.

Түлүүр туйган байдалтай хүн зоной асуудалнуудые шийдхэхын тула гол анхаралаа хандуулхаб.

Россидэ залуушуулай асуудалнуудые шийдхэлгын институтуудые байгуулхын, залуушуулые социальна талаар хамгаалхын, һургуулиин кооперативуудай туһаламжаар бага балшар наһанһаан тэдэниие нитын ашатай туһатай ажалда хэбаадуулхын, ажабайдалай, ажаһуудалай эрхэ байдалнуудые һайжаруулхын, залуу мэргэжэлтэдые урмашуулга һайжаруулхын, түсхэй дунда, дээдэ һуралсалай заведенинүүдые дүүргэһэнэй һүүлээр тэдэнэртэ пособинуудые үгэхын түлөө оролдохоб. Хүдөөдэ хүдэлхөөр эльгээгдэхэн, тэндэз түбхнэһэн мэргэжэлгэдтэ эдэ нэмэлтэ түлбэринүүд 25 процентһээ дээгүүр байха ээргэтэй.

Байгалай жасын Бурадай отделеини Соведэй гэшүүн, жасын түбэй прэвалениин шалгалтын ко-

миссидэ ородог байһан тула байгали хамгаалха тухай нитэз Россин хуули, мүн Байгал тухай түсхэй хуули зохоохын, баталхын, Сэлэнгын ЦКК-а ондоо ажал хэдэг болгохын, Северобайкальскада, Галуута-Нуурай ГРЭС дээрэхи үйлдэбэринүүдые бага болгохын түлөө оролдохоб гэжэ тоолоноб.

Байгал нуурай бассейнай дэбисхэр дээрэхи ой модо нэгдэхэ группа оруулжа, тэндэхи модо отоло ябадалые болюулха шухала.

Экологин талаар бүгдэз нитын һуралсал нэбтэрүүлхэ, бээз дааһан нитын экологическэ экспертизэнүүдые үнгэргэхэ, национальна паркнуудые, заповеднигүүдые, байгалиин хүшөөнүүдые, заказнигуудые эмхидхэхэ талаар олонинитын хүсэл оролдохые нэгдүүлхэ гэжэ оролдохоб.

Хелго мурэнэй бассейндахи экологическэ байдалай муудалһантай дашарамдуулан, Шулуутайн ЛПХ-гай Бэшүүрэй ЛЗУ-е хааха эрхлэтэ табихаб.

Сагаан турлааг

НАЦИОНАЛЬНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНА 89-ДЭХИ ОКТУГНОО А. В. ТУМАХАНИ ХӨӨРЭЛДЭХ ҮЕДӨӨ БЭЭЗ НИГЭЖЭ НЭРЛЭЭ.

Аркадий Васильевич үндэр боложо явахан на- хаа, буурал толгойгоо харваа абалсан бай- гаа хэ. Бага бөлшөр нөхөндөн хуби заяанын тэрэндэ тэд ондоо зам бэлдэн байгаа, «Бул- тангаа эхэ юумэндэ хэрэгтэй» шэнгээр «гүйгээ- гүй газартан оролсоод лэ» байдаг хэн.

А. В. Тумахани 1921 ондо Эрхүүгэй областин бурлад угьтай бүлэдэ түрөө. Тэрэ үедэ ялала гэжгүй ажаһууһан, үхлүүгүй байһан абгань тэрэниие үргэжэ абаба. Тээд тэрэ эхэл таагүй саг- та тэрэниие үргэжэ абаһан байгаа хэ. А. В. Ту- махани арба нөхөтэй хубуун абахадаа, «нюдэр- ган баянай бүлүн гэжүүн» гэгдэжэ, түрмэдэ хаагдаад, һүүлээрнэ Красноярск тайга руу су- лэгдөө бэлэй. Өөһэдынгөө хүнэрэй яһаар Сиби- рин газар үтэжүүлһэн хэдэн миллион хүнүүдэй уйдхарт хуби заяан тэрэниие алгэд гэрлэгүй. Абгань арвай гэжэ «хуурмаг» документууды олобо. Тингээд Тумахани байһан гэд, нэгэ хэдэн саг соо Татарос болобо.

1940 ондо Аркадий Васильевич Тулунай баг- шанарай институтта оробо. Зүгөөр институттаа дүүргэжэ шадангүйгөөр армиде татагдаба. Зүр- гаан жэлэй үнгэрһэн хойно погоонуудаа абажа, дахлад студент болоо бэлэй. Тинхэдэ тэрэ Улаан- Үдэдэ хураба, хуража байхадаа, шүлэгүүды бэшэдэг хэн.

1948 ондо залуу уран зохоолшодой конфе- ренци болобо. Классигууд тушаа тогтохо зуураа, залуу поэт Тумахани «холхозой тракторай тар- шагананые» харууһан шүлэгүүд патриотическа шүлэгүүд бэшэ гэжэ үгэ хэлэхэ үедөө харуулха гэжэ оролдоо. «Совет студентын нэрэ хүндые бузарлахгүйн» тула тэрэниие нилээд мушхаад абаһан байха.

1951 он. 18-дахы интернат-хургуулийн багша А. В. Тумахани бурлад литературна хэлэ һай- наар ойлгожо абахын тула нутагай радио ходо ходо шагнагты гэжэ хүмүүжмэлнүүдтээ зүбшэл үгэһэнэй түлөө национализм герега гэбэ.

Эдэ бүгэдэнэй юугээр түгсэхэ байһые гансал бурхан мэдэхэ байгаа. Зүгөөр 1953 оной хэбэр оршон ербэ. Гурбан жэлэй үнгэрһэн хойно (XX съездын һүүлээр) Тумахани бурлад соел куль- турын шиндхэгдээгүй асуудалнууд тухай М. Са-

хьяновада бэшэ бэшэбэ. Тингээд «нимэ асуудал байгаагүй, үгы, тэрэниие ханаһанай хэрэггүй» гэһэн харюу абаба. 1962 ондо суута XXII съез- дын һүүлээр «Нэгэ хүндэ шүтэлгэ ба тэрэнэй хойшолонгууд» гэһэн теоретическ семинар дээрэ А. В. Тумахани «шүтэлгэ», «хойшолонгууд» гэһэн үгэнүүдые ямароор ойлгодог байһанаа нутагай жэжээнүүд дээрэ харуулба. Жэлэй үн- гэрһэн хойно Бурладай АССР-эй творческо хү- дэлмэрлэгшэдэй сүглээн боложо, партида эсэр- гүүсэнэ гэжэ тэрэниие ээмэлбэ.

Тэрэ Эрхүү ошоожо, бөгшын институтта ажалда оробо. Зүгөөр...

1967 он, Хитадай харилсэнуудай шэнгадаһан хэрэгтэ зориулагдаһан сүглээн болобо. Хитад арад СССР-тэй холбоо барисаагаа татаһандаа ээмэтэй бэшэ, эндэ гансал хүтэлбэрлэгшэд хар- юусаха ээргэтэй гэжэ Тумахани һуужа ядаад хэлэжэрхибэ. Дахлад тэрэниие нюдараад абаба. Докторантурада орохо болоод байхадань, Бу- рладһаа гэжэ дуулахадаа, характеристиктэй савһаа алыгэбэ. Тэрэниие гэдэргэнь дууджа асөрба.

Тэрэ Улаан-Үдэдэ дахлад бусаба. Ажал оложо ядаа, нилээд зобоһоной һүүлээр 1970 ондо Ту- махани олон жэлдэ Бурлад ороноо орхижо ошоо бэлэй. Фрунзеда искусствын институтта зургаан жэл соо хүдэлэ. Эдилгэ үгөөд, институтта оро- хо ябадалтай нилээд тэмсэжэ, урагшагүдөөд тэндэһэ арилба. Тингээд Алма-Атада арбан жэл соо хүдэлэ.

Мүнөө А. В. Тумахани пенсидэ гаранхай. Зү- гөөр тэрэ ханаа амарханээр, гараа дэлгээд һуу- жа шаддаггүй хүн. Тинмэһээ Сампиловэй нэрэм- жэтэ уран зурагай музейдэ хүдэлнэ.

Энэл түхэл шынжын түлөө республикийн Уран зурвашадэй холбоон тэрэниие РСФСР-эй арадай депутата кандидаттаар дэбжүүлһэн байжа болоо хэ. В. ВЛАДИМИРОВ.

МҮНӨӨ бидэ хүшэр хүндэ эрхэ байдалда ажаһуунабди, бүхы юумэн хоморой шуаг болохонхой. Бидэ бултанһаа эрэ... ажаһуунабди, манда социальна, национальна талаар шиндхэгдээгүй асуудалнууд үгэ гээхэ мэтээр манда олон жэлдэ хэлэдэг байгаа. Имээр хүү идхалгын хүдэлмэрин үрэ дүнгүүд мүнөө элээр хараг- дана. Арад зон нигэжэ мэдэрхэ ээргэтэй: «Тоосоонууд соо промышленна болон хү- дөө ажахын продукци үйлэд- бэрлгын ургахадань, юундэ магазинуудай прилавотууд хоо- нон байнаб! хургуулинууд бо- лон больницнуудһаа урнд юундэ гахайн комплекснууды баринаб! Бидэ эдэз хоолойн- гоо шанар мэдэхэ, ямар уһа уудаг, ямар агвараар амилдаг байһанаа мэдэхэ ээргэтэйбди. Юундэ мяхаар дуталдажа бай-

Советтэ хоер таһаг, харюусал- гата 50 хүдэлмэрлэгшэд, үн- гаргашэ жэлдэ тэрэнэй аппа- рат (ГлазПЭУ-гүйгөөр) 10 та- һагуудһаа, харюусалгата 90 хү- дэлмэрлэгшэдһөө бүридхэн байна. Управлений апаратай хүдэлмэрлэгшэдые үсөөрүүл- хэ асуудалнууд тухай хэлэхэ зуураа, Улаан-Үдэ хотодо КПСС-эй 3 райкомүүдэй, рай- гүйсэдиомуудай, партийна бо- лон совет, городской органууд- дай бии байһанай хэрэг бии гү гэһэн асуудал шудалха хэ- рэгтэй. Гансал апаратай хү- дэлмэрлэгшэдые үсөөрүүлхэ бэшэ, харин нэн түрүүн уп- равлениян хоорондохы эвено- нуудые үсэхажэ, тэрэнэй дээ- дэ дебхэрнуудта ажэл хэрэ- гүүдые даалгаад, ямар нэгэ хүнгэлэлтгүйгөөр таарха са- лин хүлһэ үгэжэ, ажалын ур- машуулагдаха ээргэтэй.

Бунгалтын урдахы бодолнууд

НАЦИОНАЛЬНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНА 92-ДОХИ ОКТУГНОО РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАТТА КАНДИДАДААР ДЭБЖҮҮЛЭГДЭХЭН ХАДАА БИ МЭДЭЭСЭЛЭЙ БОЛОН ОЛОНДО-МЭДЭЭСЭЛГЫН АСУУДАЛНУУДА ТУХАЙ ХАНДУУЛНАБ.

Һан аад республика доторнай үнгэрһэн табан жэлэй туршадэ 1,5 миллион гаран тоо толгой мал гэрэллэбэ.

Экономикынгоо болон социальна байдалайнгаа шарха- нуудые дайраха зуураа, ара- дай бунгадамалнууд нимэ асуудал хураха ээргэтэй: «Эдэ бүгэдэнэй түлөө хэн харюуса- ха ээргэтэйбди? Тинмэһээ бун- галтын хүшэр замүүдые даба- жа гараһан депутатууд про- грамм соогоо нимэ пункт оруу- лха ээргэтэй: экономика, бай- гаали болон общество мате- риальна гү, али моральна та- лаар хохидолдо орууһан бү- хы хэмжээний хүтэлбэрлэг- шэдэй өөһэдынгөө ажал абуул- гын түлөө олондо мэдээсэл- гын ашаар харюусагүй һаань, үндэһөөрөө хубилалтанууд бо- ложо, ажабайдалнай найжар- хэгүй.

Һүүлэй гурбан табан жэлэй туршадэ хүн бүхэндэ хүртэ- дэг хүдөө ажахын бүхы про- дуктуудые үйлэдбэрлэгэ доо- шолуулашыа һаа, эхэ продукт хэрэглэдэг болонхойбди гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөө рес- публика дотор эдэз хоолой гол шухала продукт ондоо тээ- һээ асарагдана. Промышлен- ност болон барилгада хүдэл- мэрин сагыг гээлгэ Россин дундуур дүнгүүдһээ 1,5 эхэ болоно, харин жэл бүхэндэ хүдөө ажагыда үгэдэг дотачи 100 миллион гаран түхэриг бо- лон.

Һаян сагта республика ре- гиональна ажахын тоосооной эрхэ байдалда орохоор бэлэн бэшэ гэжэ эдэ болон бусад мэдээнүүд гэршэлэн харуулна. Ороной арадай ажахын нэгэ комплексдо тусхай шэглэл нэб- тарүүлһэнэй ашаар тэрэнэй экономика болон бээз даан- ги байдал дээшлүүлхэ хэрэг- тэй гэжэ мүнөө хэлэхэ арга- тайбди.

Хэрбээ ажабайдалайнгаа һай- жарха ажагүй байгаа һаань, нимэ асуудал табиха дүүрэн эрхэтэйбди: «Республикийн эконо- мико тааруу зохидоор хү- тэлэгдэнэ гэжэ гүй!» Хэрбээ телефоной справочнигаар бо- дожо үзэхэ болоо һаа, 1974 ондо экономика удальнэ дүнгүүднэй дээгүүр байгаа, республикийн Министруудай

Экологическа асуудалнууд бүхы арадай депутатууд ажал абуулгада эрид шууд үүргэ дүүргэхэ ээргэтэй. Заримдаа эхэ талаар ямар нэгэ пред- прияти хааха эрилтэ табигдадаг. Энээнтэй дашарамдуулан, энэ асуудал шиндхэхэ гэжэ орео хүшэр, гансал хориһон абуул- гануудые бэлүүлээд, сэбэрлэ- дэг түхээрлэгшүүдые бараад, урагшаа холо харайхагүйбди гэжэ регионой хүн бүхэндэ ойлгуулха хүсэлтэй.

Тинмэһээ экономика ха- ба шадалаа шүүмжэлхы өһөөр сэгнэхэ зуураа, республика Байгалай экосистемые сахин хамгаалха асуудалые бээз даа- гаад шиндхэхэ шадахагүй гэ- жэ бидэ буландаа сэхэ руунь хэлэхэ ээргэтэйбди. Гансал фе- деральна гү, али союзна ту- халамжын хэмжээндэ, мүн дэл- хайн гүрэнүүдэй дэмжэлгын ашаар энэл зорилго бэлүү- лэгдэхэ аргатай. Уһа хамгаал- даг объектуудые барилга бэшэ, харин нимэ жама өһөөр экологическа талаар сэбэр үй- лэдбэринуудэй аша туһада эконо- микын байгууламжа хубил- гажэ, Байгалие сахин хамгаал- ха талаар абуулгын програм- мада шухала пункт болохо ээр- гэтэй: «Арилгадаг газарта са- бэр бэшэ, харин бузарладаг- гүй газарта сэбэр байдаг. Энээнтэй эсэстэ хүнэй ажаһуу- даг байгаалие бузарлаһанай, нэн түрүүн тэрэнэй элүүр эн- хэ байдалда хохидол ушаруул- һанай түлөө экономика, юридическ хэмжээнүүдые ха- раалһан Байгал тухай хуули манда хэрэгтэй.

Тэршэлэн бунгагадай та- биһан гол асуудалда мартын 4-нэй үдэр нимэ харюу үгэхэ ээргэтэй: «Эдэ урдинхи мэтэ ажаһууа гү, али ажабайда- лад эрхин һайн тээшэн ху- билгаха хүсэлтэй гүй!» Хүн бү- хэн өөрынгөө хубитые шэлэхэ эрхэтэй.

А. ТУЛОХОНОВ. Бурладай эрдэмэй түбэй Президиумай түрүүлгшын орлогшо, географин эрдэмэй доктор, национально-территориаль- на 92-дохы октугноо РСФСР-эй арадай депутата кандидат.

Багшын түлөө дуугаа үгээл!

Үнгэрэгшэ жэлэй декабрийн 15-да комсомолой Эдын райкомой пленум боложо, Инзагатын бунгуулийн 84-дэхи октугноо Бурладай АССР-эй арадай депутата кандидаттаар Белоозерско дун- да хургуулийн ород хэлэнэй ба литературын багша Дулма-Цырен Сакхеева дэбжүүлээ.

Корр.: Дулма, манай республикийн ерээдүйн арадай депутатууд гэһэн гол шухала ямар асуу- дал шиндхэхэ ээргэтэй гэжэ ханаха байнабтай!

Д.-Ц. С.: Засаг тухай асуудал, Республика до- тор Бурладай АССР-эй Верховно Советтэ засаг үтгэхэ ээргэтэй. Мүнөө бодото засаг партиин гэхэ гү, али райкомһоо эхилээд, дээшээ апаратай гарта гэжэ хэлсэнбди. Бүхы асуудал тэндэһээ дулдыдан шиндхэгдэдэг.

Корр.: Энээниие хайшан гээд туйлахаб!

Д.-Ц. С.: Эндэ оройдоол нэгэ зам бии. Эндэ хэнһээшэ асуунгүйгөөр, айнгүйгөөр, зоримгой- гоор засаг гэртаа абаха хүнүүдые депутатууд- даар хунгаха.

Корр.: Та СССР-эй Конституцийн зургаадахы статьяда, мүн Бурладай АССР-эй Конституцийн ниймэрхүү статьяда ямароор ханддагбтай!

Д.-Ц. С.: Мүнөө дээрэ эдэ статьянууд хэрэгтэй гэжэ ханаха байнаб.

Корр.: Дулма, та багша мэргэжэлтэй байнат. Тинмэһээ арадай эрдэм хураалхай асуудалнууд танай бунгалтын урдахы платформын үндэһэн болоо гүй!

Д.-Ц. С.: Тинмэ даа, Экономикын талаар мэргэжэлтэ бэшэ хадаа экономика асуудалнууд тушаа юмэ хэлэхэ аргамнигүй. Тинһээ тинтэрээ мүнөө бунгалтын урдахы хүдэлмэрин абуула- дажа байха үедэ ямар кандидат бунгашадтаа материалына талаар тодорхой туһаламжа эхээр хүргэхые найдүүлнэб, тэрэл илажа гарахаа һа- нана гэжэ өбөөрооб. Тээд багшанар эхэл аша туһагүй байдалтай, юундэб гэхэдэ, бидэ юушые үгэжэ, хэнэ, шадахагүй байнабди.

Корр.: Тинэ яавашые бүрндхэлдэ орохо гэжэ шиндхэгт. Та юундэ найдаха байнабтай!

Д.-Ц. С.: Бунгагшад энээн тушаа анхаралтай- гаар бодожо үзэхэ байха гэжэ найданаб. Һаян жэлнүүдтэ сугларшан олон асуудалнуудай шиндхэгдэхгүй байһанайн мэдээжэ гэжэ бул- тадаа ойлгонобди. Тинмэһээ маанадай хойноһоо эхн өрөнбэ, мүнөөнэй хурагшад хубилган шэнэдэ хэлгы дэмжэжэ, хүшэр хүндэ ашаа абаад, сар- шадань үргэлжлүүлжэ шадаха гэжэ гү гэһэн асуудал минин ханааа зобоно. Арадай эрдэм хураалсанда номологдодог хубине дээшлүүлхэ гэжэ минин программын шухала пунктуудай нэгэн болоно.

Корр.: Зүгөөр бюджет резинэ шэнги хунаха- гүй бэшэ гүй!

Д.-Ц. С.: Энээниие би ойлгодогби. Үнэхөө- рөшье мүнөө мунгэ зөөри олохонь хүшэр. Нэгэ гэдэхээр, хүүгэдые хүмүүжүүлгэдэ алмабал, манда туһалха гэжэ ханаха гүй! Хоёрдохоор, юрэнхы эрдэмэй хургуулийн реформые сөаша- даа урагштайгаар абуулхын тула хуулийн гурим- маар хургуулине (хүдөөгэй районуудта) ажахы- нуудта деалгахые дурадханаб.

Корр.: Хүмүүжүүлгэтэй холбоотой нимэ асуу- дал бии: манай республика дотор нацинууд хоо- рондын шиндхэгдээгүй асуудалнууд бии гүй!

Д.-Ц. С.: Бии даа. Энээниие мэдэрээгүй һаа, тэдэниие бүри гүнзгыруулхэ, хурсадхаха боло- нобди.

Корр.: Тинхэдэ Ногорно Карабахтал адим бо- лон гүй!

Д.-Ц. С.: Даншые тинмэ бэшэ. Бурладта нимэ байдал гарахагүй гэжэ найданаб. Нацинууд хоо- рондын харилсаанай заншалнуудай хэмжээнһээ олон юумэн дулдыдадаг. Эдэ бүгэдэнһөө улам- жалан, намда үсэрхэлдэхэ, хеморолдохо арга боломжо үгы гэжэ ханаха байнаб. Дунда Ази- да, Закавказида болоһон хеморолдооной эсэс ямар байдалда асарнаб гэжэ бидэ мэдэнбди.

Дашарамдан, нэн түрүүн арад бүхэнэй националь- на соел культура хүгжөөжэ шухала. Өөрынгөө арадай соел культура мэдээдгүй, хүндэлдэггүй хүн ондоо арадай соел культуранда хүндэтэйгөөр хандаха аргагүй байха. Би бурлад яһанайб, тин- мэһээ минин программын пункт бурлад арадай соел культуранда хамгаатай. Нэн түрүүн энэ юуб гэхэдэ: 1) бурладууд дунда хургуулида бурлад хэлээс уялгатаар шудалха (бусад националь- ностууд — һайн дурвараа); 2) хуушан монгол хэлэ нэргээлгэ, энээнгүйгөөр хэдэн зуун жэлэй туршадэ бурлад арадай суглуулһан баялгые шу- далжа шадахагүй, мэдэхгүйбди. Хуушан монгол хэлэндэ дүтэ сонгоол диалекты тусхайгаар мэдэрэлгэ энээндэ түрүүшын алхам болохо гэжэ ханааба.

Корр.: Танай программа удха түгэлдэр, тэрэ- нийнһээ түлөө тэмсэхэ хэрэгтэй. Илалта туйлахы- нтай хүсэбди.

Д.-Ц. С.: Һайн даа.

В. ЛЕОНОВ.

ҮГЭНЬ БАТА, БОДОЛЫНЬ ХУРСА ХУРДАН

Газар нутагтаа дуратай, таряшанай ажлын хүндэлжэ шададаг хүн РСФСР-эй арадай депутатад кандидатдаар дэбжүүлэгдэх ёһотой. Түрэнэй нутаг нугадаа, газар дэлхэйдээ дуратай байха гэшээ юун-һээшье шухалз шэнжэ бшуу.

1945 ондо арбан зургаа наһа гүйсэхэн эдир залуухан хүбүүн И. Р. Очиров ажал-лайнгаа намтар түрэл колхоздоо газар халалгаар эхилээ. Эртэ үгөөнһөө орой үдэшлэн болотор газар халалха гэшээ эдир залуу хүбүүндэ бэлэн байгаагүй. Тээд үсэд нэтрүү абарм зантай, урдаа табинан зорилгооо заагагүй дүүргэхэ гэжэ оролдодог Зана ажабайдалай замаар бата алхамдаа ингэжэ эхилһэн байна. Нютагайхиднь залуу хүбүүнэй хэдм өхэ оролдосотой, ажалша бүхэрн байханиие мүнөөшье хүртэр наһан дурдан ябадаг. Таряшанай ажабайдалтай бүри эртүүр танилсаһан тула Иван хүдөөгэй ажалшадые үнэн зүрхэн-һөө хүндэлдэг байха юм.

Оройной экономикые хайжаруулхын тула хүдөөгэй ажалшадай ажабайдалые дээшлүүлэхэ шухала гэжэ депутата кандидат И. Р. Очиров тоолоно. Хүдөө нутагуудта хүндэ хүшэр ажал хэжэ байһан хүнүүд эгээн шухала эд бараагаар түбхын түрүүндэ хангагдаха, эрхм хайн байдалда ажал-наха ёһотой. Забайкалхын жабартай хүйтэн сөгэй уларилые хараада абажа, И. Р. Очиров Сибирин таряшадые оройнойгоо бусад регионудай ажалшадта орходоо гүрэнэй зүгһөө улам өхэ хүнгэлэлтэнүүдтэ хүртэхэ, дулаан хубсаһа хунараар, шанартай эдөө хоолоор хангагдаха ёһотой гэжэ тоолоно.

Гэрэй амитадай арһаар хубсаһа хунар сөхө мастерскойнуудые, цехүүдые бай-

гуулха тухай тэрэ тэмдэглэнэ. Үшөө тинхэдэ таряшадтай хотонгуудта багахан тракторнууд, үбһэ сабшаха түхөөрэлгэнүүд үгтэхэ ёһотой. Таряшадтай бэлэн бэшэ ажал оньһожоруулха, хүнгэн болгохо саг тулажа өрээ гэжэ депутатад кандидат тоолоно. Олонхи таряшад мүнөө хүндэ хүшэр гар ажал хэжэ үргэлжэлһөөр. Уһа зөөхэ, үбһэ ногоо сабшаха, бэлдэхэ гэжэ мэтэ ажал барагдаха бэшэ.

Шатын областин Агын национальна округой колхоз, совхозууд Хитадай промышленна предприятинуудтай холбоо барисаа тогтоожо, тэдэһинээ багахан тракторнуудые худалдажа абана. Улаан-Үдмн мянханий комбинат продукциягаа эгээн эрхм хайн хубине ондоо регионудта элгээжэ, республикыгаа ажалшадта мянханий үлгэдэлүүд, ливериз колбаса, хатуу шүр-бэхтэй мянхн гэхэ мэтые үлөөдэг байха юм. Хубилган шэнхдэлгын, олондо мэдээ-сэлгын, демократин үедэ иммерхүү байдалда эсэс табигдаха ёһотой гэжэ нүхэр Очиров тоолоно. Ажалай болон дайнай ветерануудай пенсн үшөө өхэ болгохо талаар хүсэл оролдолго гаргахаб, хэмжээ-нүүдые абахаб гэжэ Очиров хэлэнэ.

И. Р. Очиров хүдөөгэй ажалшадта: дай-най болон ажалай ветерануудта, олон үхи-бүүдтэй бүлэнуудтэ, гансаардаһан хуби занатай хүнүүдтэ туһалха гэжэ үнэн зүр-хэнһөө оролдожо ябадаг хүнүүдэй нэгэн юм. Хүйтэн, мүн уйтан гэрнүүдтэ ажаһуу-даг хүнүүдэй байдал хайжаруулха шухала гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

Арадай депутатуудай Советүүд нутаг нугануудтаа дүүрэн эрхэтэй эзэд болохо ёһотой гэжэ И. Р. Очиров хэлэдэг байна.

Этигэмжэтэ түлөөлэгчээ, засагаа үргэд-хэжэ, тэдэнэр хүдөө тосхондохн налогой политика шиндхэхэ, участогуудые зүбөөр хубаарилха уялгатай. Гадна хүдөөгэй Со-ветүүд оршон тойронхи байгаалие сахин хамгаалхын асуудалнуудые шиндхэхэ ар-гатай. Гүрэнэй эхмн зургаануудай, леспро-мхозуудай, мүн хүн зоной зүгһөө ой модо-гам хайраггүйгөөр хюдаха ябадалда эсэс табигдаха ёһотой. Хүдөөгэй Советүүд саа-шадан ой модо бэлдэлгые нарин нягтаар хинан шалгажа, харууналжа байха уялгатай. Ой модоной нөөсэ баялиг бүхы хү-нүүдэй зүгһөө хамгаалагдаха зэргэтэй.

Мүнөө үедэ И. Р. Очиров бэлгитэй бэр-хэ журналист байһанаа харуулна. Тэрэ арендиз турим болон тэр бүлын подряд тухай, кооперативна хүдлөөн тухай, бу-рладуудай, ородуудай, шэмээшгүүдэй, эвенкиүүдэй соёл культура, ёһо гурим, заншал тухай бэшнэ. Буряадай номой хэб-лэлэй директор байһан тула тэрэ хүдөө-гэй ажалшадтай захилаар номуудые хэлбэ-жэ, хүдөө нутагуудта худалдаха түсэбтэй.

И. Р. Очиров бата үгэтэй, зоринһон, ха-раалһан хэрэгтэ заагагүй дүүргэдэг хүн юм. Мэдээжэ журналист И. Р. Очировай хурса гуурһан дороһоо гараһан үгэ бүхэн шэдмтэ өхэ хүсэтэй, ойлгосотой тодо бай-даг.

РСФСР-эй, арадай депутатад кандидат И. Р. Очировай һунгалтын урда тээхи плат-форма имэл даа.

Ш. ЦЫДЕНЖАПОВ,

этигэмжэтэ нюур, СССР-эй Уран зо-хеолшодой холбооной гэшүүн, хэлэ бэшэгтэй эрдэмэй кандидат.

ЭХЭНЭРЫЕ СҮЛӨӨЛХЭ ХЭРЭГТЭЙ

СССР-эй Наухануудай академикн Сибирини отделениин Буряадай эрдэ-мэй түбэй социально-экономическа шижэлгэнүүдэй таһагай регионной со-циально-ажалай асуудалнуудай секторые даагша Дарима Доржиевна Ман-гатаева олон жэлэй туршада социальна, социально-демографическа хүг-жэлтын, хүн зоной ажабайдалай хэмжээ дээшлүүлгын асуудалнуудта анхаралаа табина. Экономикые социальна талаар хубилгалгын эрхэ бай-далда социальна хүгжэлтын ороо асуудалнуудые мэдэдэг нэрэ хүндэ-тэй хүнүүдэй арадай депутатуудай Советэй хүдэлмэридэ хабаадалсаха гэшээ аялхатар өхэ удха шанартай байха. Тиммэхээ Д. Д. Мангатаева таһагай коллектив хуягуулин 89-дхи округһоо арадай депутатуудай го-родской Советэй депутатад кандидатдаар дэбжүүлээ. Кандидатһаа хэдэн асуудал хураабди.

— Городой социальна хүгжэлтын хойшолуула-шагүй зорилгонууд амар байха гэжэ хананабтай!

— Социальна зорилго-нуудые хурдан түргэнөөр шиндхэхын тула нэн тү-рүүн республикын эконо-мическа бээ даанги бай-дал үргэдэхэ, түхүүн эдээр хангадаг байдал-һаа мултаржа, экономи-ческа талаар хүгжэнги республика болгохо шух-ала. Хоёрдохор, эрдэм хураалсанда, элүүр энхые хамгаалгада гаргашнуу-дые дээшлүүлхэнэй зорилгонуудта республи-канска, городской жас-нуудые байгуулха шуха-ла. Манай баялигуудые ашагладаг предприяти-нуудһаа нутагай бюджет-АУУДтэ элгээжэ налогуу-дые дээшлүүлхэнэй ашаар энэһиние хэжэ бо-лоно. Манай республика экономикын талаар хүг-жэхэ, социальна албание хүгжөөлгэдэ, гэр байра барилгада нөөснүүд өхөөр хэрэгтэдхэ боло-но.

— Хүн зоной, тэрэ тоо-до эхэнэрүүдэй элүүр энхые хамгаалга туйлаза гэшээ танай программн гол пунктнуудай нэгэн болоно. Энэ талаар хой-шолуулашагүй амар зо-рилгонуудые хараална-тай!

— Эхэнэрүүдэй ажа-луудалай, ажалай эрхэ байдалнуудые хайжаруул-ха талаар гоо гоо үгэ-нуудһаа бодото хэрэгтэ орохо, тэдэнэй элүүр эн-хээ ба үйлдбэри дээр-э ажалладаг байһанһаа, гол түлэб хүн зоной тоо-гой олошоролго, хүүгэ-дэй элүүр энхэ, нацин-геонофонд дүлддаха гэ-жэ тоолохо байнаб. Со-циальна албанай халба-риннуудта хүдэлдэг олон-хи эхэнэрүүд мүнөөшье хүртэрөө социальна та-лаар хамгаалагдаагүй. Эршүүлтэй сасуулхадэ, тэдэ адли тэгшэ эрхэгүй байдаг. Тини эхэнэрүү-дэй нарын дундуур са-лхи хүлһэн эршүүлһээ 1,5 дахин доогуур. Ма-най республика дотор промышленностьда са-лхи хүлһэн 286 түхэрн-г, барилгада — 350 түхэрн-г, худалдаа наймаанда, ара-дай эрдэм хураалсанда, элүүр энхые хамгаалгада 180—190 түхэрн-г, соёл культулада 135 түхэрн-г болодог байна. Зүгөөр энэ албангуудта эхэнэр-нүүдэй 80—90 процент хүдэлдэг. Илангаяа худалдаа наймаанда худэл-дэг эхэнэрүүд бүхы ажа-лаа гараар хэжэ баатай болодог. Хүшэр хүндэ ажал хүнгэрүүлһэн элдэб түхөөрэлгэнүүд үгм бшуу. Эхэнэрүүд хүмин ха-

лаанда хүдэлнэ, кадрину-дай дуталдадаг байһан дээрһээ саг үргэлжэ үлүү хүдэлхэ баатай бо-лодог. Эрдэм хураалса-да, элүүр энхые хамгаал-гада хүдэлдэг эхэнэрүү-дэй салхи хүлһэн доо-гуур, тэдэнэртэ хүүгэдэ хүмүүжүүлхэ саг үлэдэг-гүй. Эхэнэрүүдэй ходо-доо сүлөөгүй, бүхы са-гаа ажал дээрээ үнгэр-гэдэг байһан дээрһээ хүүгэдэ хүмүүжүүлхэ саг тэдэнэртэ үлэнэгүй. Хүүгэдэй гэмтэ ябадалай хэмжээнэй үргэлгые би энэнтэй холбоноб.

— Имжэ байдалһаа яа-гаад гараха гэжэ хана-набтай!

— Социальна албанай халбаринуудта салхи хүл-һэ дээшлүүлхэ тухай асуудал шиндхэхэ, тинхэ-дээ республиканска, го-родской мунгэ зөөрини ашаар хүүгэдэй, ганса бээ эхмн, олон хүүгэдтэй эхмн пособини хэмжээ дээшлүүлхэ, худалдаа наймаанда, ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангалгада хүдэлдэг эхэнэрүүдэй ажал оньһожоруулха, эхэнэрүүдтэ салхи хүл-һэнь үлөөгөөд, хүсэд бэшэ үдэр соо хүдэлхы, өншэ зүбөөхэ гэшээ хой-шолуулашагүй зорилго

болоно. Нарайлалгын бэйшангуудые, хүүгэдэй болничануудые, город-то диагностическа түбүү-сэг бариха, саг болзор-соонь ашаглалгада ту-шааха хэрэгтэй. Тингэбэл эхэнэрүүд хүүгэднай элүүр энхэ байха гэжэ найдадаг болохо. Энэ асуудал эрид шууд шинд-хэгдэхэ зэргэтэй. Юун-дэб гэхэдэ, республика, тэрэ тоодо Улаан-Үдэ хотодо хүүгэд олоороо наһа барадаг, энэ талаар Роскин Федераци дотор түрүү хууринуудай нэгэ-нь ээлнэбди.

— Оршон тойронхи байгаалинай бузарлаг-дажа, хүн зон, хүүгэд олоороо үбшэлдэг бо-лоо гэжэ хананагүй гүт!

— Үнхөөрөөшье һүү-лэй жэлнүүдтэ городто экологическа байдал ха-раа байса муудаа. Хо-рото бодосуудай 30-хэд процентнь сэлбэрлэгдэн-

гүйгөөр агээр руу хаяг-дадаг байна. Горсовет эрхэтэдтэ сэлбэрхэн ор-шомдо ажаһууха консти-туционно эрхынь танга-ха, экологическа байда-лые саг үргэлжэ хинан шалгажа байха уялгатай гэрэгэхэ, экологическа байд-лые саг үргэлжэ хинан шалгажа байха уялгатай гэрэгэхэ, санитар-но-гигиеническэ талаар комплексно шижэлгэ үн-хэжэ, экологическа аюултай предприятинуу-дые хааха болотор шанга хэмжээ ябуулануудые абаха саг өрээ.

Хэрбээ хуягшадтай намда найдаа наһы, эдэ асуудалнуудые шиндхэжэ үзэхэб, хүн зоной ажа-байдалай хэмжээ, эрхэ байдлые хайжаруулхын тула, городой социальна хүгжэлтын эрид хурса бусад асуудалнуудые та-бихаб.

Б. РАДНАЕВА
бэшмэ абал.

АРАДАЙ ДЕПУТАТ ИДХАХА

АРГАТАЙ ГҮ?

Хүндэтэ редакци! Һунгалта болотор үсөөхэн үдэр-нүүд үлэжэ байна. Олонхи окру-гуудта альтернативна кандида-дуудай дэбжүүлэгдэхэндэ баяр-ламаар. Үдэр ошохо тудам тэмсэл улам шангадана. СССР-эй арадай депутатай мандадай түлөө Һун-галтын урдахн тэмсэлэй дүрәс-хаалта үдэрнүүдые би үшөөл мар-таадуиб.

Түрэл коллективэйгээ, районой-нгоо дэмжэлгэгүйгөөр депутат боложо шадахагүй байгааб гэжэ би хэлэнэб. Райкомой үзэл сур-талай талаар манай секретарь С. П. Будажапов энэ кампанда эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, нм-лээд өхэ юумэ хэлһэн байха.

Мүнөө тэрэ түбэй 92-дохн ок-ругһоо РСФСР-эй арадай депу-тадуудта 4 кандидатнуудай нэгэ-инийе болоно. Тэрэ республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэг-шэ С. Н. Буддаевтай, БНЦ-гэй Си-бирини отделениин эрдэмтэ хү-дэлмэрлэгшэд, эрдэмэй доктор-нууд С. Б. Поминкин, А. К. Тулохо-нов гэгшэдтэй тэмсэнэ.

Бэшүүрэй, Бодонгуудай совхо-зуудай, Шэбэртэ тосхоной, Пота-миннай дунда хуягуулин коллек-тивүүд хамтынгаа хүсөөр Сергей Пурбуевичые дэбжүүлээ. Би эдэ суглаануудта хабаадалсаһан дээ-рһээ тэрэниие дэбжүүлэхэ тухай шиндхэбэри нэгэн дуугаар абта-һан байгаа гэжэ мэдэнэб.

Юундэ коллективүүд тэрэниие дэбжүүлэб.

Юундэб гэхэдэ, нэн түрүүн Сергей Пурбуевич совхозой ажал-шадай дунда нэрэ хүндэтэй бо-лонхой. Хүнүүдтэ анхаралтайгаар хандадаг, сэхэ руунь хоорондхэ байһанайн түлөө тэрэниие хүн-дэлдэг, мэдэдэг. Тэрэ гоо үгэнүү-дые хэлэжэ, найдуулха гэжэ орол-додоггүй, хэрбээ найдуулаа наа, тэрэнь заагагүй дүүргэхэ гэдэг.

Сэхынь хэлэхэдэ, депутатад кан-дидатаар дэбжүүлэгдһэн С. П. Будажапов амжалта туйлаха бай-ха гэжэ би этигэнэб. Тиммэхээл Һунгалтын урдахн тэмсэлдэ тэрээн-дэ туһалха гэшээ минни уялга гэжэ тоолоноб, тоолохоцьеб.

Һунгагшадтай урда тоосоонуу-дые хэхэ үдөө минни идхалгын хүдэлмэри ябуулхадан, райгүй-сэдкомой түрүүлэгшэ В. Е. Гүлго-нов дураа гүтээ юм ха. Тэрэ на-майе райгүйсэдком урлад, энээн тухайгаа намда сэхэ мэдүүлээ. Харин партини Мухар-Шэбэрий райкомой нэгэдхмн секретарь М. В. Рютин С. П. Будажаповай түлөө идхалгын хүдэлмэри ябуул-жа, СССР-эй арадай депутатай нэрэ хүндые бууруулаш гэжэ намда ойлгуулха гэжэ оролдоо.

Мүнөө Сергей Пурбуевичтэ нү-лөөлөөд туршаха тухай хоорондоо-нууд район дотор гарана. Юуб гэхэдэ, нэгэл кандидатдай С. Н. Буддаевтай аша тундаа хүдэлмэри ябуулха гэжэ партина болон со-вет эдэбхитэндэ райкомой бюро-гой засадани зааһан байгаа гэжэ хоорондхэ.

Энэ округто эмхидхэгдһэн кам-паниин ябасын эдэ баримтанууд-һаа үндэһэтэй байһанда нэжэлхэ шалтагаан мүнөө дээрээ үгм.

Нютагай засагаархид манай кан-дидатад хаалта хэхэ гэжэ бүхы хү-сөөрөө оролдоно, тэрээн тухай эл-дэб хуяг суу тараана гэжэ би этигэнэб. Энэһинээ уламжалан, имжэ асуудал гарана: хунгаха ба хунгагдаха эрхэ СССР-эй Консти-туцаар бэхжүүлэгдһэн эрхэ, энэ эрхэтэн бүхэнэй бодото эрхэ гү, али оройдоол деклараци гү!

Энэ бэшэгы нэгэ доро Сергей Пурбуевич Будажаповай түлөө ид-халга болоно гэжэ тоолохотнай гуйнаб.

Хүндэлэгшэ Ж. ЦЫРЕНОВ,
Бэшүүрэй совхозой механизатор,
СССР-эй арадай депутат.

Харуулан ойлгууламжын үүргэгүй

Брежнев тухай нэгэ нимэ шог зугаа ханана гүт: Леонид Ильич филармонидо нэгэ концерт хаража байха үедөө дирижерто нимэ ажиглалта хэһэн байгаа: «Бүхы юмэнтнай байн, гансал барабаншигтнай муу-гээр наадаһан. Ингэжэ хэлэхэдэ, дирижер аялн намдуугаар нимэ харюу хэлээ гэхэ: «Тээд партинь нимэ ха юм. Зү, бөөр нээдана», «бү мэдэе, бү мэдэе, гэжэ Генеральна секретарь дурээ гүтэнгээр хэлэбэ. — Партийнай нэгэ ха юм. Удхыи зобһарлал хэнгүйгөөр барабанээ тоншоосео яанаб...» Тээд партинь урдаа бариге, элдэб янзын памятингуудыг бодхоосхо, «Парти — үхээн бодол, нэрэ хүндэ, нэххэлэ, «Парти — шэглүүлэгшэ», «КПСС-тэ элдэр солот», «Бүхы оронүүдэй пролетаринар, нэгэдэгтэй» гэхэ мэтэ гоо гоо урла лозунгуудыг хөө хаанагүй харуулдаг байһан үе байгаа гэжэ бүтэдэ мэдэнэбди.

Гэхэ зуура, эгээл энэ үе сэг ямаршье хүгжэлтгүйгөөр тогтошоһон шата байгаа гэжэ мүнөөл ойлгожо эхилээбди. Журналистууд энэ үе тухай эсэхэ сүсэхэ мэдэнгүйгөөр бэшэжэ гарана.

«Тээдэ хэн тухай хэлэнэбтэй!»

«Хэн бэшэ, харин юун тухай», ханана гүт, Эрхүү хотодо ажыуушад нэгтэ үлөөгүүр Генеральна секретарин томо гэшын портрэдэй хубилшоод байхыг гайхангаар харааһан, Ушар юуб гэхэдэ, гансэгэй энгэртэ дүрбэдэхи одон зурагдашмай байгаа бшуу. Швециин нэгэ профессор студентүүдтэй уулзахадаа ингэжэ тэмдэглэһэн гэхэ: «Бүхы городтнай урла лозунгуудаар шэмэглэгдэнхэй. Иймэ урлануудта этигэдэг гүт! Үгы гэжэ ханана байһаб. Тээд этигэдэгшэгүй һаа, бэе бээдэе гоо үгэнүүдэ хэлэхээр замдаат», Согот орондо ажыуудаг хүнэй ингэжэ хэлээ гэшээ һаа, шан-ханааһар лэ хэлэхэ байгаа еһотой. Тээд харин ороной профессорһа юу нэхэхэбди даа... Тэрээн тухай ангини дайсан шэнгээр хананад лэ дүүрээ... Бетон худгадажал байна... Хюреөнүүд таршаганажал байна... Улаан тугууд, транспарантууд намилзажал байна... Бүхы юмэн үндэр дээдэ, уужам һаруул, үнэтэй сэнтэй, хизээргүй үргэн шэнгээр харуулагдана...»

Дай-эн хананагүй, Дуулана гүш, нүхэр! Тэмсэл үргэлжэл-һөөр! Адли тэгшээр алхалт, нүхэр!

Далайн хорхойн гэр шэхэндэ дүтлүүлэхэдтэй амар бэ нэгэ шуулан, долгиной эбхэр-һэндэл адли аблан гарадаг байха. Тэрээндэл адли бүхы ок-руг соогуур нэгэл һонин аблан дуулдаһан шэнгээр үзэгдэхэ... Эгээн хананаар ханандаа хүшөө-паматингта гэр бү хүрэг-ты, тэрэниг хүндэлэгтэй гэхэ мэтэ үгэнүүд хөө хаанагүй эгдэлдэг байха. Тээд бодото дээрэ амар ушарнуудтай дайрал-дадагбиди гэжэ тавнад мэдэ-нэ.

«Дахяад хэн тухай хэлэнэб-тэй!»

«Хэн тухай бэшэ, харин юун тухай!» Үнөөхил монументальна гэхэ гү, али асар томо па-матингууд тухай...

Городоимнай Советскэ бо-лон Железнодорожно райо-нуудта ажыуудаг хүнүүд бу-сад районуудта орходоо амар байдалда ажыуунаб! Юугээрэ шалгарнаб! «Манай Эхэ орон — СССР» гэхэн томо гэшын лозунг абаһаар анхрал хан-дуулдаг. Хажуугаар хэдэн олон гербүүд хубарилдана...

ХЭНДЭ ХЭРЭГТЭЙ УРЯАНУУД БЭ?

Наранай элшэдэ бүрүүл боло-жо, үнгээ алдахадань, тэрэ дары элдэб янзын будагаар шэрдэжэрхихэ... «Минини Эхэ орон СССР» гэлтэй гү, али СССР — минини Эхэ орон гэхэ болоно гүбди! Алиминь зүб гэшэб, гэжэ хэлэхэ үгыт. Он-доо районүүдта нимэ урла-ло-зунгууд хэр олон бэ! Тиним-шье олон бэшэһе һаа, яһала биил даа.

«Хурдадхалга, шанар, турим» гэхэн оржагар үгэнүүд бураад-шье, ородшье хэлэн дээрэ бэ-шэгдэжэ, эгээн эли газарта үл-гэгдэнхэй. Тээд бодото дээрэ ажал хэрэгтэй хурдан түргэнөөр урагшаа ябана гү, турим жу-рам сахигдана гү, шанар туй-лагдана гү! Үгы гэжэ хэлэхэл, алдуу болохотой. Үмхиржэ унахала байһан модон гэрнүүд эндэһе, тэндэһе элээр ха-рагдана. Эгсэ эрьдэ яажа барһан харавсгайн гэрхэнүүд-тэл адлаар тэдэнэр үзэгдэхэ юм.

Табан даххартэй нэгэ гэрэй орой дээрэ «Алдар солот», хэргын нүгөө талада түбинэ-һэн гэрэй орой дээрэ «КПСС!» гэжэ уншанабди. Эзэмнай амар удхатай үгэнүүд бэ!

Эдэ гэрнүүдэй подьезднүү-дээр абажа, экспресс-асуулта табибабди.

— Гэр дээртнай юун гэжэ бэшэгдэнхэйб! Мэдэнэ гүт!

— Хаана!

— Гэрэйтнай орой дээрэ...

— Бүхы дэлхэйдэ — эб най-рамдал!

— III

— Танай гэрэй орой дээрэ-хи урла лозунг юун тухай хэ-лэнэб! Мэдэхэ гүт!

— Энэ минин бэшэ, харин Славын ажыуудаг гэр.

— III

«КПСС-тэ алдар солот» гэхэн урла лозунг хүн бүхэн ха-раһан байгаа еһотой. Тэрээн-дэ тайлбери үгэнхэй үлүү ааб даа.

ППО-гой 2-дохи хамтын бай-рын үүдэндэ «Манай гол зо-

рилго — коммунизм» гэхэн үг-нүүдэ уншахаар байдаг. Иймэ гоо үгэнүүдтэй лозунг хэдэһан үүдэ тэгэн ороходо, коридор соо бүлгэгэр харанхы гэшэнь...

«Бүү зэбсэг хуралга» гэхэн үгэнүүд сэрэгэй албатанда ха-шэртэй болошоо еһотой...

...Хэдэн метр үндэртэй тран-спарантуудай, урла лозунгууд-дэй хажуугаар хүн зон тэһал-гараагүй хубарилдан үнгэрнэ. Тэдэнэр толгойгоо үргэжэ, дээ-гүүр үлгөөтэй байһан урла ло-зунгуудыг уншадаг гү! Хэн нэгшье тогтоожо, плакат дээ-рэ юун гэжэ бэшэгдэнхэйб гэ-жэ асуугаа һаа, амар харюу үгэхэ хаб!

— Плакат уншаха сүлөө сэг үгы. Тингээдшье элдэб янзын гоо үгэнүүдтэ анхаралаа таби-ха сүлөө сэг манда үгы.

— Тээд таанадтал хобаатай үгэнүүд ха юм. Эршэтэ ажалда зоригжуулна, эдэхитэй болго-но, сог зали түрүүлнэ бэшэ гү!

— Юрэдөө намда хэрэгтэй бэшэ...

«Түсэб дүүргэлгэ — уялга, түсэб үлүүлэн дүүргэлгэ — нэрэ хүндэ», «Коммунизмын гэрэл-тэ хайхан өрөөдүй тээшэл», «Сөг хүн бүхэндэ эхэ эрилтэ-нуудыг табина, эдэххи үүсхэл-гэй, хүсэн түгэлдэр байхыг урлална» гэхэ мэтэ урла ло-зунгуудыг хүн бүхэн унша-һан лэ байха.

Гоо хайхан урла лозунгууд юунэй түлөө эгээн эли газар-та үлгэгдэдэг бэ! Социализм, коммунизм гэхэ мэтэ ойлгосо-нуудта тайлбери үгэхэ, үнэн удхынь харуула гэхэн зо-рилготойгоор нимэ лозунгууд зохоогдоно гү! Росси хадаа бүмбэрсэг дэлхэй хоер да-хин абаржа гараа гэхэ мэтээр мүнөө хөө хаанагүй хэлсэдэг болонхой. Эгээн түрүүн Росси дэлхэй татаарнуудһаа, хоер-дохөө... социализмһаа абараа гэжэ юугэ хөөрэлдэнэ гэшэб! Социализм гэшыг үнн хада байгуулжархһан орон гэжэ манай орон тухай хөөрэлдэдэг

байгаа ха юм. Тээд бодото дээрэ юун болоноб!

«Коммунизмын түлэ», «Ком-мунизм тээш гэрэлтэ зам» гэхэ мэтэ гоо нэрэнүүдтэй кол-хоз, совхозууд, мүн хэлбэлэй органууд дайралдадаг лэ. Тэ-дхдэххи, эдхдэххи партийна съезднүүдэй нэрэмжэтэ, ком-мунист ажалай бригаданууд, коллективнууд гэжэ байгаад нэр-лэдэгбди. Коммунизм гэхэн үгэ хэндэ хэрэгтэйб! Тэрэ ямар удхатайб! Партида хэрэгтэй гэжэ хэлэхэ болохот. Тээд би партиин гэшүүн, коммунист байһан тула намда хэрэггүй гэжэ хэлэхэ эрхтэй байхаб. Партигай зүрхэ сэдхэлээ, хү-сэл зориггоо нчилүүлэн өһо-тойл партиног гэшэб гэжэ үб-сүүгээ шаадаг, бээ дээгүүр абадаг зарим ноод һайдай бү-дүүгэй зан маанадта танил байха.

...Крем, мазь, уһа гэхэ мэ-тыг урдаа табиты. Иимэрхүү удхатай үгэнүүдэ телевиз-зорээр яһала удаахан шагна-һан гэшэбди. Хаанаһаа тээгээ үбдөө, яһаа гэшээ хааны, нимэ кремээр түрхэхэдмнай, тэрэ дары эдэгшэхэ, һайн бо-лошохо гэжэ үнэн зүрхэнһөө этгэхэһе ушар болоо, ханана гүт! Тээд сэдхэлэй үбшэ-ныг ямаршье шэдтэ уһан, крем болон мазь аргалжа ша-дахгүйл.

Алхамеа тэгшэдэгтэй, түрүү-шүүлһээ жэшээ абэгтэй, хорхо һонор бейгтэй, урагшаа шар-майн дабшагы гэхэ мэтэ үг-нүүдэ жэл бүхэндэ дууладаг-бди.

Юунэй түлөө тэмсэбиди, юунэй түлөө тэмсэбиди! Уһаан сэдхэлдээ гоо гооер бэшэгдэн урла лозунгуудыг бүхөөр хөдүүжа абаха зорил-го урдаа табина гүбди!

«Хэн тухай дурдэнэбтэй!»

«Хэн тухай бэшэ, харин юун тухай!»

Урла лозунг, транспарант бүхэниг шэмэглэхэдэ, хэды эхэ мүнгэн гаргашалагданаб! Үгэнүүдэ гооожо бэшэхэ, шэ-

мэглэхэ, шэрэ будагаар шэрдэ-хэ, бетоноор хушаха, үгы гэ-бэл, алта, мүнгэ гүйлгэжэ ним-лэхэ гэхэ мэтэ. Уран зурагай үйлдбэрини мастерскойнуудта эдэ бүгэдэниг захидаг байха юм. Жэшээлбэл, байгалиин музейн нюур талада үлгөөтэй байһан лозунг маягаад түхэ-ригтэ болоно. Тэрэһаа гэднэ түс лозунгыг мэнэ мэнэ болоод лэ шэрдэжэ, шэнэлжэ байха хэрэгтэй. Иймэ ажалда мүн лэ эхэ мүнгэн, гаргашалагданаб һанадаг, Бобушкиной үйлсэдхи гэрэй нюур талада үлгэгдэн лозунг мүн лэ үнэтэй. Борсоо-вой үйлсэдхи гэрнүүд дээгүүр зурһан лозунгууд ходо шэ-нэлэгдэжэ, шэрдэгдэжэ байдаг. Нэгэ лозунг жэл соо хоер да-хин захибарилха, хэлбэлэн шэ-нэлэхэ ажал гарадаг. Иймэ за-хабарилгада 300 түхэриг гар-гаддаг гэжэ тэмдэглэбди. Хэнэй хармаанһаа энэ мүнгэн түлэгдэнэб!

Партиин райкомуудта жэл бүхэндэ 500 түхэриг үгтэдэг юм. Энэ мүнгөөр лозунгуудыг шэнэлэхэ, семинаруудыг үнгэргэхэ, видеофильмуудыг буулгаха хэрэгтэй болодог. Түс хэмжээ абуулгануудта оройдоол 500 түхэриг хүрэхэ-гүй гэжэ хэндэһе мэдэжэ. Харин лозунгуудта, тэдэниг шэмэглэлгэдэ бүришье эхэ мүнгэн гаргашалагдана. Тэдэ хаанаһаа абтанаб!

Спонсор гэхэн үгэ мүнөө моодно гэжэ тоологдодог. Ба-ян спонсорыг олоходо, хэды эхэ туһа хүргэдэг бэ гэжэ эли-тэ ааб даа. Нийтин хэрэгтэй түлөө хэдэн мүнгэн түхэриг ха-рамнахагүй предприяти олоод лэ байдаг. Хара хүлһээ гоо-жуулжа олоһон мүнгээ ажал-шад хэндэһе хэрэггүй, урла лозунгуудыг зохоолгодо гар-гахала ханана. Гэхэ зуура, эдэ эхэ мүнгөөр нэгэ дахин тари-даг шприц, зүү худалдажа абахада, гансаардаһан хуби заяатай, мүн үлбэр бээтэй хү-нүүдтэ туһаламжа хүргэхэдэ болохо байгаа бшуу. Афганис-танда баатарай үхлөөр нэлэ бараһан сэрэгшэдтэ хүшөө-паматинг хамгаалжэ барихал, хэды эхэ хэрэг бүтэхэ һэм. Партийна органууд, предприя-тинуудай хүтэлбэрлэгшэд эдэ хэмжээ абуулгануудыг үнгэр-гэхэ гэжэ оролдодог гү!

Ленинэй хэлэхэн үгэнүүдэ хананад үзэлһи: «...Манай парти бээ дээгүүр абадаг, онсо байдалтайб гэжэ хананда болбол, аюултай байдалда оро-хо. Иимэрхүү ябадал гаргахэ болоо һаа, тэнэг байһанаа ха-руулаха. Ямаршье сагта бээ дээгүүр абаха, томоотой янза харуулаха гэшээ аюултай. Энэ-ниг мэдэхэ хэрэгтэй».

Халхин тээрмэнүүдтэй тэмсэ тэмсэхээр аяар 70 жэл үнгэр-шэб гэжэ ойлгоошьегүй бай-жа болообди. Тээд үнэхөөрөө-шье тэбхэр 70 жэл үнгэршэбэл даа.

Александр ДРУЖИНИН,
манай корр.

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

(Үргэлжлэл. Эхнийн 7-дохи номерто).

Хятадай Гүмэн-Сэсэн хаан хүрэн болохоор ерлэн тайжанарыг хүндэтгэвэр хүлээн байжа, хашаагайгаа дүрбэн үүдэнэй газар тээ гоо байрануудыг түхээрэн, тэдэ тайжанарыг гурба гурбан сэрэгтэйнь байлжа, дүүрэн хэрхэлээрн гүйсэд хангаба ха.

Түбэдэй хаанай түлөөлгүш Уран-Тангариг бүгэдэйнөө гэгдэж, хожомдожо ерэхэдэнь, хүндэ эһололгүйгөөр булан тохойдо, муухай байра бэлдэхэж үгэбэ.

Табан хаанай тайжанарай худа андын мүрөөр ерээд байхада, хэндэнь басагаа хадманан үгэхье Гүмэн-Сэсэн хаан мэдэж ядахада, өөрингөө хатан, тайжа, хүбүүгээ, Гүнжэ Ногоон дангина басагаа ордондоо дууджа асарлаа:

— Энэ табан хаан тайжанарай ерээд байхадань, Гүнжэ Ногоон дангина хэндэнь хадманнаха болобо гэжэ шэбдэбди! — гэжэ асууба.

— Баабай хүн хэдэ та урьдшалан хэдэ баатай болобо гэжэ шэбдэ! — гэжэ тайжаны хэлбэ.

— Хэлбэнь эүбтэй зүйл! — гэжэ хаан ханал бодолдо ээлгэди хууһаар: — Улас түрүнгөө бөйдалаар ехээн гүрэн байһан хадань Жагарай хаанай тайжада үгэмөөр гү гэжэ хангадань, — гэбэ ха.

— Хатан эжы, танай ээлжээн болобо, — гэдэ, тайжа дуугарба. — Зөөри хогшолсор баалиг хадань Балбын хаанай тайжада үгөө хаа дээрэ, — гэбэ хатан.

Хаан хатан хоер хүбүүнхээ нигэжэ хураба:

— Хожом өөрөө хаан түрүмэ залган хууһа хүн гэжэш. Тиммэ, хээ хэндэнь үгэбэл, хожомоо шэмда туһатай байхаб!

— Дээдэ эрдэм ээллээн хадань Бухаарай хаанда хадманал хаа, хожомын аша туһатай баймаар, — гэбэ.

— Гурбан ондоо ханалтай болошобо хабди. Өөрингөө наһа, үгэ удаан жергал бодожо, ши өөрөө хэлэхэ болобош, — гэдэ, хаан эсэгэнь басагандэа хандэба.

— Гуа хайхан байһандэнь Монгол хаанай тайжада ошоһууб даа, гэдэ, Гүнжэ Ногоон дангина хэрюусаб.

— Бидэ хаан жатгууртан гэжэ шэбди. Хэллээн үгэсэ эбдэхэ оһогүйбди. Дүрбэн хүн эүбшэн хэлсэхэдэ, дүрбэн ондоо ханал бодолтой байбабди. Ингээд байхадаа халтай гэжэбди! Мининь хангада, эдэ тайжанарай эхнийн мининь даабаринь дабажа гарнаб, тэрэндэ басагаа үгэхэб, — гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан хэлбэ.

Тэдэнэр бултадаа хаан абынгаа дүрхалалыг түшөөбдэ ха.

— Минин ордон соо эб адлиханууд зуун таһалга байха, Хаан түрэ бүхэнхөө зуу хүн хүн тэрэ таһалга бүридэмин орожо гараха баатай болобо. Гэдэргээ бусажа гарахадаа нэгшье үүдэ алдан, төөрингүй гараһынь байгаа абэа, — гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан хаанай тайжанарта зарлиг тарааба.

Дүрбэн хаанай тайжанарай зуу хүн хүн тэрэ таһалгинууд соогур ороод гараха зуураа, үүдэ үргынь олонгүй, борондаа төөриншэбд ха.

Уран-Тангариг өөрингөө ээлжэнэй болохоодо, зуун хүндэ ондо ондоо тэмдэгүүдыг үгэжэ:

— Ороһон үүдэнэйнгээ сөөдэ тэнь тэмдэгүүдэ нэгсөөд лэ, бусажа гарахадаа тэрэл тэмдэгүүдээрэ оложо ерэхэдэ, — гэжэ тэдэнэртээ зохла үгэбэ.

Уран-Тангаригай харьяата хүн аон тэрэ зуун таһалга соогур орожо гарахада, тэмдэгүүдэйнгээ аша туһаар нэгэинишье төөрингүй, гэдэргээ бусажа гараад, түрүүнэй байа абэбдэ ха.

Түбэдэй хаанай энэ түлөөлгүш Уран-Тангариг гэжэ сэгсэ мэрэгэн ухаатай хүн байна. Ингээд байхада ямар нэгэн таагданагүй ороо таабарн үгэхэ болоо байһа гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан бодоод:

— Минин хоердох эрилтэ ха-

даа нимэ байна: зуун хүн зуун хониной мяха нэгэ хоног соо хуу дууһан эдхэ болоно. Зуун хүхүүр өрхи дууһынь уугаад байха зуураа нэгэинишье ногтохо өһогүй. Тэрэнтэй хамта, зуун хониной нойтон арһа мүн нэгэ хонигой болзор соо дууһан элдэжэ, эд болгохо өһотой болоно, — гэһэн соносхол тарааба.

Уран-Тангариг тэрэ зарлигынь хүндэтэй дээрэ хүлээн абэад:

— Танай зарлигөөр болог даа, — гэбэ.

Бусад тайжанар, «Яагаа жэгтэй даабарн гэжэбди! — гэжэ доро доро бодобшье хаа, бүхэтэр эрье хүсын мяха дууһан эдидэг хүн манай дунда байжа болохо бэшэ аал!» гэжэ хананхай, хэнгэргүй хууһа ха.

Дүрбэн тайжанарай зуу зуун хүн хойто үглөөнинь болохоодо, зуун хониной мяха баража эдэшьегүй, зуун хүхүүр өрхи шабхагдашьегүй, зуун хониной арһан нойтон зандэа байба.

Уран-Тангариг уураг тархи соогоо ухаа бодолоо сахилгаан мэтэ гүйлгэһэнэй удаа, нэгэ хониной мяха шанаад, зуун хүндэ хэлэ хэлэгээр хубаажа үгэхэдэнь, аманай амтууришье, шүдэнэй шэмтүүришье болонгүй дууһаба. Нэгэ хүхүүр өрхи зуун хүндэ амсуулахаань амта шэмтэншье болобогүй. Нэгэ хониной нойтон арһынь зуун хүнэй ээлжэ ээлжэ гээр, дам дамба гэр дээгүүр гүйлгэн, нүгөөдэ захидаа гаргатарнь эд эдэн болоод байба.

Тэрэ мэтээр нэгэ хонигой турша соо зуун хониной мяхан дууһан эдидэгдэ, содхоншье хүн байбагүй. Зуун хүхүүр өрхиһөө дүһалшье үлэнгүй уугдажа, ногтоношье хүн хэрэгдэбгүй. Зуун хониной нойтон арһан элдэгдэжэ дүүрээд, татахада хүхэн хэхинь, хунаан агшан байба.

«Гомдолто хүн гурба дабтаха өһотой юм агшаа» гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан бодоод: — Далан долоон дангинатай агшаб. Тэдэнэрэй дундаа басагыем татажа, танижа абэал хаа абэарайт, үгыл хаа үгыл! — гэжэ хуульшынгээ таабарн хэлбэ.

Дүрбэн хаашуулай тайжанар хаанай уужам дэлюун ордон соо ээргэлээд байһан далан долоон дангинарыг шэртэн хаража, нэгэ сэгэр гэгнээ шэлэн абэад гарнаб. Зарим тайжанарай зүгһөө хоер гурбааршье хүтлөөд гараха абэад үгэгдэбэ. Тэдэнэрэй нэгэинишье хаанай басага танижа абэагүй байба ха.

Уран-Тангариг хэды сэгсэ мэрэгншье хаа, хаанай басагыё бэшэ дангинануудһаа илгэрүүлэн танин абэажа бирэагүй хэбэртэй байба. Тиммэһээ Гүнжэ Ногоон дангинин аягша басагатай зориута танилсаша.

— Хаанайнгаа басагыё намда заажэ үгыл, — гэдэ халаба хандэбгүй.

— Хаанай мэрэгэн толи яаха өргөгүй мэдэдэг юм. Хэрбээ минин хэлээ хаамин, хаан мэрэгэн тэлидоо хараад, минин толгойе абүүлал байха, — гэжэ тайлбарилан тэрэ басаган огто өрсэба.

— Би мэрэгэн толидо мэдэгдэхгүй өргө олохо байнаб, — гэдэ, Уран-Тангариг аягша басагыё гуйба.

— Тиммэ өргө хэжэ шадахал хаамин, би туһалжа үзүүжэм даа, — гэбэ.

Уран-Тангариг гүнзгэ нүхэ мэлтаад, тэрэнээ бүтүүгээр бүтлэбэ ха. Нүхэнэй шэнхэ дээрэнь гурбан шулуун дули зоогоод, уһатай тоого табна ха. Тэрэн соогоо далан зүһэнэй шубуудай үдэ, ноһоо хэжэрхэбэ. Нүхэн соһоо эдэ хоолой-сорго тоогоной овороор өөдкэ гаргажархэбэ ха.

Аягша басагыё нүхэн соо хуулаада, эдэ сорго-хоолойгоор хаанайнгаа басаган туһайда хэлээрэй гэжэ заажа. Уран-Тангариг

ээд хоолой-сорго шэхэндэе барлаа, тэрэ басагандэа хэлүүлбэ.

— Тиммэ дээдэ захидашье, тиммэ доодшье захида бэшэ, далан долоон дангинин дунда, баруун хасартаа тон заахан мэнгэтэй басаган хууһа. Тэрэинишье бариха абэал хааһ, хэрэгшин бүрин бүтэхэл байха даа, — гэжэ аягша басаган үгэн зүрхэинөө хэлжэрхэбэ ха.

Хаанай ордон соо Уран-Тангаригай ороод, наринаар шэртэн гэтэн байхадань, далан долоон дангина нэгэ үгын хубсаһаар хубсаланхай; эхнийншье хэн гэжэгүй, эхнийншье алиһ гэжэгүй, ишэншье таби тиншэншье таби аб-адлиханууд байба.

Аягша басаганай хэлээшэ өһоор тэг дундуур байгаа баруун хасартаа үлэ мэдэг мэнгэтэй басаганай баруун гэр дээрлээ бахим бариха, үгэ дуугүй хүтлөөд, захидаа гарашаба гэжэ.

Гүмэн-Сэсэн хаан гайлахысаа гайхаад:

— Хүнэй заажэ үгөөгүйл хаа, басагыем хээсээдэшье танижа абэахгүй байгаа! — гэжэ сүхалдаад, эрхи хургараа эмирэн байжа, мэрэгэн толидоо хаража үгэбэ ха.

Мэрэгэн толи дээрэнь:

«Гурбан шулуун уула байна. Гурбан шулуун уулын орой дээрэ үһан далай тогтонхой. Тэрэ далай соо далан үгын шубууд таваржа ябана. Тэрэ багта газар дороһоо эмэ шолмсс эдэ хушуугараа далайе ходоо харбажа, басаганайтай тухайда хэлэжэ үгэхэн байна» гэжэ үншөгдөжа байба.

Гүмэн-Сэсэн уур сүхалгар халхи:

— Энэ мэрэгэн толи гэжэмин юмэ мэдэхгүй юм байна. Энэ хэлэгдэгшэ юмэни хуу хуурмаг. Тэрэ мэтэ юмэни энэ дэлхэй дээрэ үгэгдөө, дуулаагүй юм! — гэжэ сүхалдаһандаа, мэрэгэн толиго уһа руу халжархөө юм гэхэ.

Хаан хүн хэллээн үгэдөө торожо, Гүнжэ Ногоон дангинаа Түбэдэй хаанай тайжада үгэхэ баатай болобо.

«Энэ Уран-Тангариг гэжэ шэг шарайгаар сэгэршье, ой ухаанда сэгсэ мэрэгншье хүн байна. Басагыемин Түбэдэй хаанда хургэжэгүй, уураг тархинынь эрьюулжэ, үгэ хүүртээ оруулаад, өөрөө ээлжэ болохо аа гү? — гэжэ хэжэжэ түрөөд, хаан Уран-Тангаригые хэдэн хүнтэйнь баряндаа байлжаба.

Гүнжэ-Ногоон дангина басагаа Түбэдэй хаанда мордохуулхандаа, Уран-Тангаригай удаалгаша хүндэ тушаажа үгөөд, сэрэг сууртэнь үдэхэбэ ха.

Уран-Тангаригые хайн сэгэр байрада байлгадаг, шэмэтэ эдэе тоолоор хангадаг байба.

Уран-Тангариг уур сүхалаар халибшье хаа, хаанай шэбээн соһоо мултарха өргөгүй байба. Ингэжэ байха зуураа, Уран-Тангариг нэгэ арга наринаар бодоһонойнгоо хуульээр, үхэрэй нойгон арһа ноусөөр олоно, тэрэнээ дэбсээр дороо хэдэ хэдэн хонигой туршвада дээрэнь хэбтэжэ үжөөбэ ха. Гэр бараан соонь хүнэй орожо боломоор бэшэ, тон үмхэй муухай үнэртэй болошобо.

— Би өлэ хүндэ үбшэндэ дайрагдэбэ. Намда туһа хүргыт, — гэжэ Уран-Тангариг хаанда хандэба.

Хаан турбан бэрхэ эмшэнэйнгээ эгзэн багынь элгээбэ ха. Бага эмшын эм домоо абэад, Уран-Тангаригай байрада оромсоороо, үмхэйдэнь тээжэ ядаһандаа, дэгэлэйнгээ хамсыгаар хамар амаа бүтлэжэ, үүдэндэнь зогсоһобо.

— Байба, халдабарите үбшэндэ харбуулан дээрлээ минкишин гэр соо хүнэй байшагүй үмхэй болшоо. Гэрэй газар тээ байжа намчье эмшлэхэ болобо гүт даа, — гэдэ, Уран-Тангариг тэрэ эмшын газар гэрэгдэ, уһанай нэгэ үзүүрынь гүлгэ нохойн на-

барта ухад, нүгөөдэ үзүүрынь гэзэа байһан эмшэндэ барюулба.

Бага эмшэн утаһаараа шагнажа үзөөд, хаандаа ержэ нигэжэ хэлбэ:

— Шагнажа үзэхэдэмин, араатын худал сохилжо байна. Үбшынэ таниха өргамгүй. Хүнэй гэртншье оромсоор бэшэ. Тэдхэй! Үмхэй гэзшынэ яахын өргөгүй даа. Одоо даа би эмшлэжэ шадахагүй! — гэдэ бурмба.

Хаан тэрэинишье дуулахадэа эхэтэ хонирхожо, дунда эмшэнээ элгээбэ. Уран-Тангариг тахаагүй хабарта утаһа улад, нүгөөдэ үзүүрынь гэзэа байгша эмшэндэ барюулба.

Дунда эмшэн бариха, шагнажа үзөөд:

— Би эмшлэжэ шадахагүйб. Шубуунай худал сохилжо байна. Үбшэнэйн шалтаганнишье элирүүлжэ шадахагүй байнаб, — гэжэ баһа хаанда мэдүүлбэ.

Хаан эхэ эмшэнээ элгээбэ ха. Уран-Тангариг утаһанай нэгэ үзүү-

рынь столый хүлдэ улад, нүгөөдэ үзүүрынь гэзэа байһан эхэ эмшэндэ барюулба.

Эхэ эмшэн тэрэинишье шагнажа үзөөд, хаанда ержэ мэдүүлбэ.

— Энэ хүн эхэл үбшэндэ нэрбүүлһэн байна. худалын модон болошонхой. Яагаашье жэгтэй үбшэн гэжэбди! Би өргөлжа шадахагүй байнаб, — гэбэ.

Тинхэдэнь хаан эхээр гайхаһандаа, өөрөө Уран-Тангаригай байрада ержэ, ама хамораа өдхэн байгаад:

— Инхэдээ танда юун хэрэгтэй болоноб! — гэбэ.

— Намда гү? Танай эрхим хайн эмшэд намда туһа хүргэхэ гэжэ оролдобшье хаа, — гэжэ дуугарба.

— Мэдэнэм, — гэжэ Гүмэн-Сэсэн үгынь таһалдуулба.

— Өөрингөө орон нутагта байхадаа, энэ үеэр орон дэлхэйн уула сабдагуудта тахил үргэдэг байһан хүм. Мүнөө тэдэнэрн намда тэрэ эдмшлээ нэхэжэ, гани галзуу боложо, элдэб үнгөөр хорложо байна ха даа, — гэжэ Уран-Тангариг тэндэһээ мултарха аргаа бэдэржэ, зориута хуурмагаар хаанай тархины эрьюулэн, еолон, хүндөөр амисхална.

— Манай нутагта тэрэ тахилла хэжэ шадаха гүт! — гэбэ.

— Уула сабдагуудай хорин бээрн газарһаа хүншүүгэй үнэр мэдэдэг хадань, боломоор гү гэжэ хангаданэ. Тиммэ тахилай хэрэгсэлы гүйсэд хангажа үгөө хаанай, нэгэ хэрэг бүтэжэшье болохо байна, — гэжэ Уран-Тангариг үнхэн мэхэ гарган дуугарба.

— Юун хэрэгтэй болохоб, тэрэинишье гүйсэдэхэ шадахоб.

— Нэгэ томо торхоор дүүрэн хонигой дэлюунэй шуһан. Нэгэ шууһагаар дүүрэн торго хоргойн уйгаар хэрэгтэй. Зуун хониной шаруулан мяхон, Зуун хүхүүр өрхи. Зуун хурдан гүйгөөшэ — адуун дээрхэ архан хүлэгүүд. Немайе хаража мөнхэ абаха танай зуун харуулан хэрэгтэй болохо. Тэрэнһээ бэшэ юунышье намда хэрэггүй, — гэбэ.

«Бараг лэ ха даа» гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан үгэ дуугүй зүбшөөгөөд, тэрэ эрилтэнь гүйсэдэхэ гэжэ удаалгаша ахамад түшэмэдтөө даалгаварн үгэбэ.

Ордоной дэргэдэхи хониндоо алаад, дэлюунэй шуһа шажажа, торхо руу гоожуулжал байба. Ордон шадарх хонигой дууһа хадань, ахамад түшэмэдэй хонинды бариха эхлэбэ. Ахамад түшэмэд аман соогоо гүбнэлдэн шэбнэлдэн, «харвал муутэ хаан байнаш даа! Газар гэжэхэ гансах хониндооннай оруулханы гүтэ гэлдэжэ байгөөд доро дороо сүхалданад.

Ахамад түшэмэдэй харьяата хониндой дууһахадань, дэлюунэй шуһан архайхан гэжэ тоого торхо дүүрбэбэ.

Хэлсээтэ өһоороо ордон соотн торго хоргойгоо галдажа, уйгагынь шуудай руу хэжэл байба. Торго хоргойн зарим уйгагынь хин халхинда хиндэжэ, сэнхир сэгсээн агаараар тамаран, эрбээхэй шэнгээр элин халин ошоно. «Ямар садахэ сайхагүй өлө гэжэбди!» гэлдэн ахамад түшэмэд хаан түрүүтэйгээ уур сүхалаа хүрээжэ, ордон соогоо хургашье ороохо торго хоргой үлөөнгүй галдахадань, шуудайн дүүрлээн мэтэ болобо.

— Зай, Уран-Тангариг, хэрэгтэй юумэнтай гүйсөөбэ гэжэбди. Сааша танай дурон аб даа! — гэжэ Гүмэн-Сэсэн хаан эхээр хороо бусалбашье, архайхан бээз бариха наагуурханээр минхэд гэбэ.

— Хайн бэлэйт! Бэвнэгээ злүүр энхэ болоходонь энэ яла энхэнтай тухай хөөрэлдэхэл байхабди, — гэжэ Уран-Тангариг хэлээд, «хэмнай хэнээ баряндаа хуулгаһаа абэа» гэжэ бодоно. Тахил тайлгын хэрэгсэлэй юумэнүүдые сум абэад, арба шахуу өөрингөө хүнүүдые дахуулан, баруун урда зүг бариха, үндэр уула тээшэ шуумайба ха.

Уран-Тангариг уулын оройдо гараад, орон нутагаа ошохо хэргы замые нүдэнэйнгөө үзүүрээр хилал гэжэ хараһанай хуульээр, оог хуугай табин, онго оруулан хэбэр үзүүлжэ, элдэб асын юумэнуудые аманда орохысоо дурдан байба ха.

— Зай даа, орон нутагаймин тээн болохо уула сабдагуудин тайлга тахилһаамин ама аманһаа амсажа хүртэбэ гэжэбэ, — гэдэ, зуун хониной шаруулан мяха тэбшэ тэбшээр харуулаһаа урда табиха үгэбэ.

— Манай нутагай заншалаар зошод түрүүлжэ, хүндэһөө хүртэхье гуйжабди! — гэбэ. Харуулаад шарһан булаһан мяха эдхэндэе уданшьегүй амаа эхээр ангажа, хүхүүртэй архи тээшэ дөбшан, шүлһөө таһа залганад. Ууха гэгэхэдэнь, тэндэ уһа саһаншье байбагүй.

— Энэ үеэр айлшадэимнай доосоо ямар боложо байна абэа гэдэ, Уран-Тангариг зуун хүхүүр архия нэгэ нэгэрнэ тэдэнэрэй урда табиха зуураа:

— Халуунхайни амаа дэбтээжэ хууһадатнай болохо. Эхэ эхээр балгажэ бу тогтогы, хуульдаа намда хаад түбэг бу үзүүлээрэй! — гэжэ дүра булламаар зориута дуугарба.

Гүмэн-Сэсэн хаанай харуулаад ундаа эхээр хүрлэндөө, хүхүүртэй архияа хүжэллэ лүүбэд. Тингэжэ хууһаар тэдэнэр ногтожо, хууһанинь хууһан газартаа, хэбтэһинишье хэбтэһэн газартаа бүхөөр нойрсосоһобэ ха.

«Хархин хаанай тагнуул элшын али мэхэ гоһые даа» гэжэ бодоод, Уран-Тангариг тэдэнэй ногтоһон ногтоогүйе наринаар шалгаһанайнгаа хуульээр, абажа сэг дүтлөө гэгнэ тэмдэг өөрингөө «хууһадаа хамээхэнээр үгөөд, хайн хайн моринынь унаад, зуугаад шахуу адуун хүлэгүүдынь ургаар дараад, отгоройдо хүрмэ улаан тоһоо бушуулан, орон нутаг тээшэ харайлгадад ха.

Харгы замда эсгэн туһан моринодо аса халгатай атар ногоондо таблаа, амар моринодо нэлгэжэ унаад, хин мэтэ хиндэжэ, хэрман мэтээр гулдран абаһаба ха.

Гүмэн-Сэсэн хаанай хүргүүлжэ абэан Гүнжэ-Ногоон дангинин газартаа тэгнэхэ үдэнь Уран-Тангариг хүсэжэ ерээд:

— Зай, таанарни харгы замдаа зобоо тулаагүй, хайн абажа гүт! — гэжэ урин дуулаанаар хандэба.

— Бараг, гэмгүй дэбшабашье хаа, танайнгаа гэсгэдэхэдэ ханга зобонги абажа гүб даа, — гэдэ, Гүнжэ Ногоон дангина илдэмханаар харюусаба.

— Намда ханга сэдхэллээ зобох, яагаашье хайхан ханатай хууһэн байба гэжэбэ, — гэжэ дангинин ханга сэдхэллэнь бүри хүндэлэн хөөрөөд, — танай хаан абэатайтай нэгэ ш хэрэгээр хөөрлөөд, танһаа эдэн алдаба гэжэ гүб даа, — гэбэ.

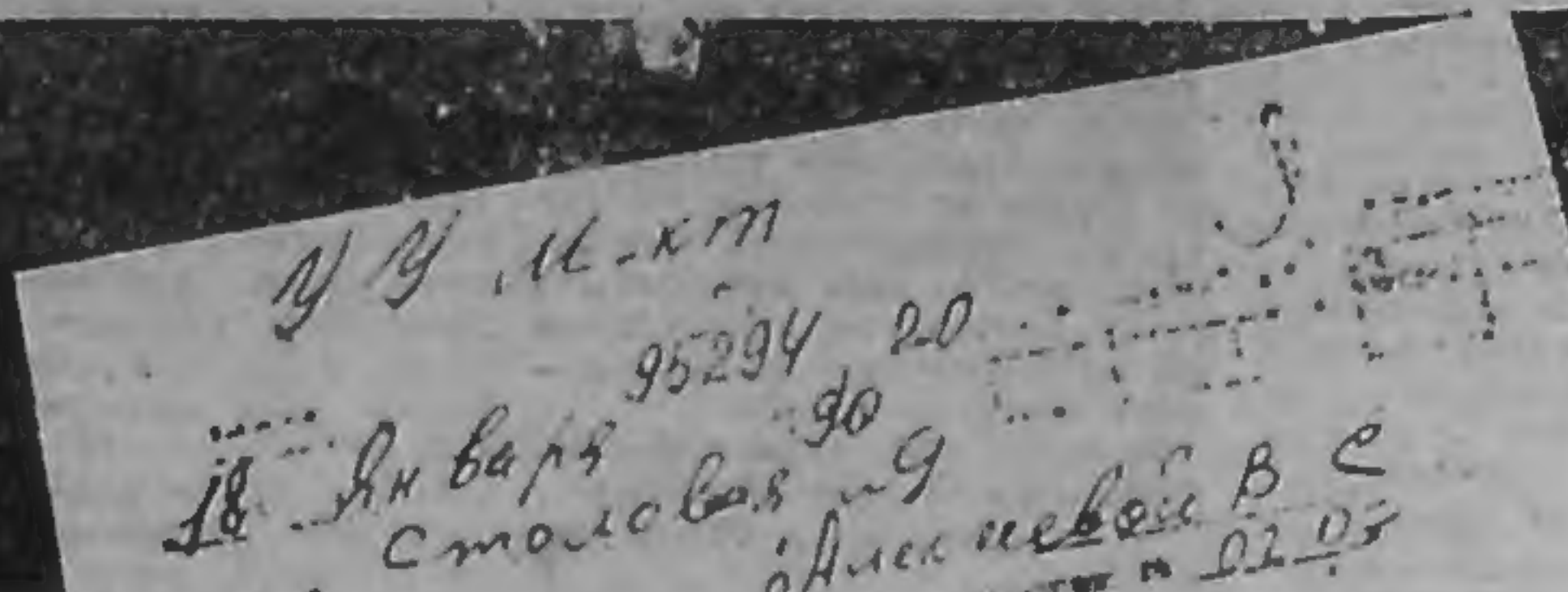
— Ямар тиммэ шухала хэрэг байбабди! — гэжэ дангина хонирхон асууба.

[Түгэсэлэнь удаадах номерто гаргахэ].

УРАН-ТАНГАРИГ

А. ШАДАЕВ

ХУБАРИПЛАГДАНА ГҮ?

18 января 1906
Гостиница «Октябрьская»
Ливсов

Свинина в/м 2 мор
Печень гов охл
Говядина 1к мор
Баранина 1к мор
Душки гов мор
Русская вар в/с
Соиски млобит. 4с
Сервелат к/в 4с
Хвост гов вырезка
Печень конск мор

85 15.20
 15.5 1.40
 2432 140.20
 28.4 139.85
 14 2.10
 66.2 2.10
 16.4 2.40
 26 9.30
 35 2.80
 11 0.60

2432 140.20
 15.5 1.40
 28.4 139.85
 14 2.10
 66.2 2.10
 16.4 2.40
 26 9.30
 35 2.80
 11 0.60

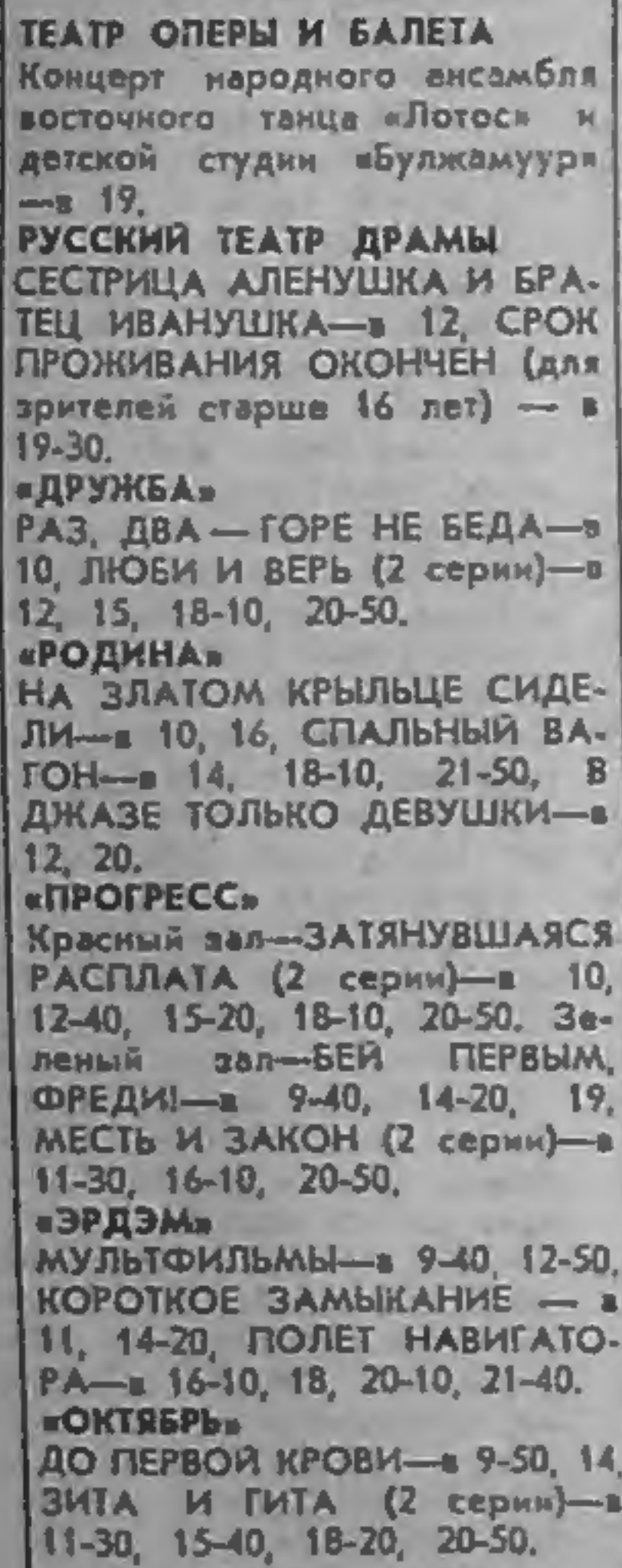
дэг мянзай продуктуудай на-
кладной саарны харээд, Сотника-
вой дачын накладнойтой сасуул-
жэ үзэхэдэ, хэды ехэ илгээтайб
гэжэ ойлогшо обыхан хүшэр бэ-
шэл, Столоводо тэд ондоо эдэ-
хоол зыгээгдэдэг байна, Товаро-
транспорта документнууд соо
харээд үзэхэдэ, гансал нуганан
гэжэ бэшэгдэнхэй. Заримдаа даль-
бараанууд гү, али тийнхэ тийтэ-
рээ нэгэнийн 11 мунигэтэ (зүлэм
хилээмзэнэй хахадта) московско
дальбараанууд гэжэ бэшэгдэнхэй,
Янаарын нэгэ накладнойе унша-
дадманай, ингэжэ бэшэгдэнхэй
байба: «үхэрэй нүүлнүүд». Ингэ-
жэ уншаад, урмаа хүхэрээгүй бай-
хын аргагүй.

Арад бүхэн өөрийнхөө прэзидентын нэрээд хүрэмэ байгаа юм бээ гэжэ бидэ хэлээ бэшбэди. Гэхэ зуура, арад зон эдэхи үүсхэл гарганагүй гэжэ гэмнэдэг байна. Дээрэ дурдагдаһан мэдээнуудые олондо мэдээсэхэдэмнай, дурал гутан буруушаажа магад. Мүнөө бүхэн орон соогрунай хубилган шэнэхэлгын хэбшээн шангадажа эхилэнхэй. Партийн ЦК-гай февралын Пленум эрид шууд шиндхээринуудые баталан абгад байна шуу. Тиммэлээ тогтошоһон үе сөгтэй эсэлэн хахасжа, өлбэ шэмээгүй байха аргамнай һанвал.

С. НОВОСЕЛОВ,
хүнлэгшадтай хлүбай правлениин
гэшүүн, СССР-эй арадай депутат
С. Г. Шапхосаай туһалагша-
секретарь.

РЕДАКЦИНАА: Энэ номерой бэлдэгдэжэ байхадань, прэзидентын дачуууды хүүгэдэй сэнатор болгон дамжуулан үгэхэ тухай мэдээсэл ерээ. Энэмнай демократизацин үшөө нэгэ илалга, бидэ энэндэ байрланбди.

Энээнкие ямарээр сэгнэлтэйб!

МАНАЙ
АДРЕС,
ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Калан-переводом — 2-40-57, корректор-
даришвилл, 23, Телефоны: зам. ская — 2-35-74.
редактора — 2-34-06, секретари-
ата — 2-34-41; отделов: идео-
логический — 2-43-23, социаль-
но-экономических проблем —
2-43-23, писем и образования.

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-04347.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.